

NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY
ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

FEDERACJA ZWIĄZKÓW
GMIN I POWIATÓW RP

OCHRONA ŚRODOWISKA

- INWESTYCJE SAMORZĄDÓW
TERYTORIALNYCH,
CZYSTA WODA,
CZyste POWIETRZE,
CZYSTA ZIEMIA
- NOWE TECHNOLOGIE

Federacja Związków Gmin i Powiatów RP

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

OCHRONA ŚRODOWISKA
– INWESTYCJE SAMORZĄDÓW
TERYTORIALNYCH.

CZYSTA WODA, CZYSTE POWIETRZE,
CZYSTA ZIEMIA
– NOWE TECHNOLOGIE.

Fundacja Rozwoju Samorządności i Prasy Lokalnej

Kraków 2000

jako wsparcia inwestycji ekologicznych samorządów. Lech Płotkowski, Wiceprezes NFOŚiGW prezentował priorytety Funduszu na rok 2001 w kontekście ochrony ziemi, wody i powietrza. Referat Grzegorza Konopko, Dyrektora Biura Wykonawczego Konwencji Klimatycznej NFOŚiGW przedstawił rolę i możliwości samorządów lokalnych w ochronie powietrza i atmosfery.

Niezwykle ciekawe i – co ważne – optymistyczne wnioski dotyczące współpracy władz samorządowych ze społecznościami lokalnymi w programie segregowania i utylizacji odpadów komunalnych przedstawione zostały we wspólnym referacie burmistrza Miasta Żywiec Janusza Kudlacika i prezesa Spółki „Beskid” Jerzego Starypana. O doświadczeniach w dziedzinie działań na rzecz ochrony środowiska i planach inwestycyjnych w regionie krakowskim mówił prezes Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Krakowie Ryszard Langer, a o ofercie Banku Ochrony Środowiska dla samorządów i wnioskach z dotychczasowej współpracy Piotr Kownacki – wiceprezes BOS S.A.

Organizacja kolejnej konferencji poświęconej ochronie środowiska właśnie w Krakowie zdaniem wielu znajduje głębokie uzasadnienie w tym, że właśnie to miasto i ten region zostały w drugiej połowie dwudziestego wieku „dotknięte” nieuzasadnioną i niepotrzebną rozbudową m.in. przemysłu ciężkiego i chemicznego. Warto jednak pamiętać, że w mijającej dekadzie ten rejon Polski stał się również przykładem sukcesów w walce z zanieczyszczeniem gleby, powietrza i wody. Jest też przykładem miasta gdzie, we współpracy z instytucjami amerykańskimi, zostały zamontowane urządzenia stale – przez 24 godziny na dobę – monitorujące i na bieżąco przedstawiające mieszkańcom poziom zanieczyszczeń powietrza w poszczególnych godzinach i minutach każdego dnia. Jest w końcu przykładem miasta i regionu, którego środowisko naturalne, wcześniej systematycznie niszczone, teraz ma szansę stać obszarem ekologicznie czystym i spełniającym w pierwszej kolejności standardy Unii Europejskiej.

Mówiąc o konieczności realizacji inwestycji mających służyć poprawie jakości wody, powietrza czy ziemi, musimy pamiętać jak wielkie są zaniechania, a więc również i potrzeby w tym względzie. W Polsce, co roku, powstaje ponad sto milionów ton odpadów przemysłowych i 12 milionów ton komunalnych. Przetworzyć udaje się tylko połowę z nich, zaś unieszkodliwić ledwie 0,2 proc. To jeden z najgorszych wyników w Europie. Wysypiska śmieci w całej Polsce są już przepelnione, a nie wszędzie są możliwości ku temu, aby budować nowe. Z kolei, jeżeli już nawet takie warunki dana gmina posiada, często

brakuje środków finansowych. Nie lepiej wygląda kwestia ochrony wód. Według oceny dokonanej w międzynarodowym programie „Populacja i środowisko” wśród stu krajów świata jesteśmy jedynym krajem europejskim zagrożonym deficytem wody. Ogólne zasoby wód powierzchniowych w Polsce wynoszą przeciętnie 1600 m³ na jednego mieszkańca w ciągu roku, co stawia nas na jednym z ostatnich miejsc pod względem wielkości zasobów dyspozycyjnych na mieszkańca w Europie. Dlatego tak ważne są inwestycje, które pozwolą oszczędzać te zasoby: oczyszczalnie ścieków czy zbiorniki retencyjne. Samorządy to dostarczają, czego najlepszym wyrazem jest skala inwestycji, jaka dokonana się w tym obszarze na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat (366 oczyszczalni ścieków). Dzięki nim jakość wód na tych terenach znacząco się poprawiła.

Podczas krakowskiej konferencji dużo mówiło się o programach ochrony powietrza, których tak naprawdę – w odróżnieniu od wielu ważnych programów w dziedzinie ochrony wód czy gospodarki odpadami – niewiele powstało. Taki program potrzebny jest zwłaszcza Śląskowi i Małopolsce. Stan zanieczyszczenia powietrza na Śląsku jest bowiem jednym z poważniejszych problemów ekologicznych państwa. Małopolska i Kraków są natomiast w tej niekorzystnej sytuacji, że znajdują się w bardzo bliskim sąsiedztwie Śląska i zgodnie z różną wiatrów to właśnie tutaj te zanieczyszczenia docierają w pierwszej kolejności. Mając na uwadze doniosłość tego problemu i wspólny cel: czyste powietrze dla obu tych regionów, dwie duże organizacje regionalne: Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski oraz Śląski Związek Gmin i Powiatów organizują na początku roku cykl konferencji, mających na celu wzmożenie wysiłków dla opracowania takiego programu.

Jestem przekonany, że wymiana doświadczeń i informacji, jaka dokonała się podczas konferencji w Krakowie z pewnością będzie dobrze służyć skutecznemu przygotowywaniu, rozbudowie i pełnej realizacji programów, których efektem będzie rosnąca ilość regionów Polski, gdzie działalność człowieka będzie harmonijnie wkomponowana w ekologicznie czyste środowisko naturalne.

Kazimierz Barczyk
Przewodniczący Federacji
Związków Gmin i Powiatów RP
Członek Komitetu Sterującego ISPA

Warszawa, 2000. 10.16

**PREZES RADY MINISTRÓW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
JERZY BUZEK**

Szanowni Państwo,

serdecznie dziękuję za zaproszenie na III Ogólnopolską Konferencję pt. „Ochrona Środowiska – inwestycje samorządów terytorialnych. Czysta woda, czyste powietrze, czysta ziemia – nowe technologie”

Niestety, szczerze wypełniony harmonogram zajęć państwowych nie pozwala mi na przyjazd do Krakowa. Proszę mi wierzyć, że ogromnie tego żałuję – zarówno z uwagi na przedmiot konferencji, jak i na fakt, że dany mi został – wraz z Panem Marszałkiem Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – zaszczyt patronować Państwa spotkaniu.

Nie mogąc uczynić tego osobiście, tą zatem drogą pragnę serdecznie Państwa pozdrowić

Organizatorów przedsięwzięcia – Federację Związków Gmin i Powiatów RP, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski proszę o przyjęcie wyrazów wdzięczności za realizację tak cennej inicjatywy.

Rad jestem szczerze, że zechcecie Państwo spotkać się, by debatować o jakże ważnych dla Polski sprawach. Ochrona środowiska, dbałość o jego najcenniejsze elementy: czystą wodę, powietrze i ziemię jest naszym wspólnym – rządu i samorządu – obowiązkiem i wielkim dla nas wyzwaniem. Wiele już w tej mierze zostało uczynione. Liczne zrealizowane inwestycje ekologiczne sprawiają, że nasza gospodarka staje się coraz bardziej przyjazna dla środowiska. Ciesząc się z tych osiągnięć, musimy jednak mieć świadomość, jak wiele jeszcze jest do zrobienia. Życzę zatem Państwu, by konferencja zamocowała twórczą wymianę doświadczeń i poglądów, by stała się inspiracją do dalszych działań na rzecz budowania przyjaznego i zdrowego dla nas wszystkich środowiska.

Łączę wyrazy szacunku
i szczerzej sympatii

Antoni Tokarczuk
Minister Środowiska

Rządowe programy ochrony środowiska – współdziałanie z samorządem

Nowy ustrój administracji publicznej opiera się na założeniu, że podstawowe zadania w różnych dziedzinach również w ochronie środowiska mają praktycznie wykonywać instytucje samorządowe, samorząd powiatowy, samorząd wojewódzki, a także gminy. Uprawnienia nadzorcze, kontrolne, interwencyjne, policyjne mają znajdować się w gestii rządu i administracji rządowej. Intencją tych zmian jest praktyczna realizacja zasady subsydiarności i pomocniczości. Chodzi o to, żeby przedsiębiorczość czy gospodarność, która jest cechą samorządu mogła praktycznie zaowocować w działaniach na rzecz dobra społeczności i środowiska naturalnego. Nie oznacza to jednak rezygnacji rządu z politycznych działań na rzecz ochrony środowiska czego przejawem jest chociażby ustawa z dnia 12 maja 2000 r. o zasadach wspierania rozwoju regionalnego.

W ustawie zagadnienia zrównoważonego rozwoju ochrony środowiska uzyskały wysoką rangę. Podkreśla się tam, że wspieranie rozwoju regionalnego to terytorialnie ukierunkowany zespół działań Rady Ministrów i administracji rządowej na rzecz trwałego rozwoju i ochrony środowiska prowadzonych we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego.

W regulacji zostały określone zasady i formy wspierania rozwoju regionalnego w tym zasady zawierania kontraktów wojewódzkich. Ministerstwo Środowiska i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej aktywnie uczestniczą w realizacji tej ustawy.

W ramach prac nad narodowym planem rozwoju opracowano w Ministerstwie Środowiska narodową strategię ochrony środowiska w latach 2000-2006, która z kolei będzie podstawą do opracowania programu operacyjnego

ochrony środowiska. Dokumenty te tworzone są zgodnie z wymogami Unii Europejskiej i będą po akcesji Polski podstawą dla programów wsparcia wspólnot europejskich dla Polski. Narodowy plan rozwoju i program operacyjny ochrony środowiska będzie musiał być skoordynowany 16 planami wojewódzkimi, później w trakcie realizacji prowadzone będzie przez ministerstwa monitorowanie i koordynowanie realizacji tych programów.

Założenia polityki rozwoju regionalnego zawarto w dokumentacji „Agenda 2000” przyjętym na szczycie Unii Europejskiej w Berlinie. Założenia te są korzystne z punktu widzenia środowiska przewidują bowiem dalszy wzrost nakładów na środowisko w latach 2000–2006 oraz wprowadzają procedury ocen oddziaływania na środowisko dla różnego rodzaju projektów.

Już obecnie w ramach unijnej pomocy dla Polski zagadnienia środowiskowe są istotnym elementem i to nie tylko w programie ISPA i PHARE-2, ale także w programie SAPARD poświęconym zagadnieniom rolnictwa i obszarów wiejskich. Gruntownie zmieniono uwarunkowania ochrony środowiska w Polsce głównie z powodu podjęcia w ramach procesu integracji europejskiej głębokiej reformy państwa oraz zmian gospodarczych i społecznych. Podjęte zostały prace nad nową polityką ekologiczną.

Dokument o nazwie „Druga polityka ekologiczna państwa” został przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 czerwca 2000 r. W odpowiedzi na rezolucję Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie przedstawienia przez Radę Ministrów strategii zrównoważonego rozwoju Polski opracowano dokument „Polska 2025”, długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju, który został przyjęty przez rząd 26 lipca 2000 roku. Tworzy on bazę programową dla różnego rodzaju planów i programów, wyznaczają kierunki działań na rzecz ochrony środowiska na wszystkich szczeblach. Jest to przejawem realizacji zasady pomocniczości rządu wobec działań podejmowanych przez samorządy.

Omawiając zagadnienia programów ochrony środowiska wprowadzonych przez administrację rządową warto też wspomnieć o działaniach dotyczących ochrony środowiska realizowanych przez inne niż Ministerstwo Środowiska resorty, a przede wszystkim o wielu dokumentach przyjętych przez Rząd RP uwzględniających ochronę środowiska. I tak na przykład w programie „Kierunki działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw” do 2002 roku przyjęte przez Radę Ministrów wskazuje się na szereg działań pośrednio wpływających na ochronę i kształtowanie środowiska.

Już od 1991 roku realizowany jest w Polsce program czystej produkcji. Stanowi on istotny instrument wspierający integrację z Unią Europejską, a w szczególności w zakresie wdrażania systemu zarządzania środowiskiem.

W 1997 roku został przyjęty przez Radę Ministrów program wspierania rozwoju instytucji regionalnych działających na rzecz transferu technologii. Jego celem jest wzrost innowacyjności w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw przez intensyfikację transferu nowoczesnych proekologicznych technologii.

Ministerstwo Gospodarki przygotowało program w którym znaczącą rolę odgrywają aspekty środowiskowe między innymi przez wprowadzania proekologicznych technologii nowych generacji, realizację inwestycji modernizacyjnych, odtworzeniowych poprawiających proces technologiczny ze względu na konkretyzność produkcji jak też na środowisko.

Rządowy program restrukturyzacji przemysłu hutnictwa, żelaza i stali w Polsce z 1988 roku zakłada pełne dostosowanie prawa ekologicznego w Polsce do obowiązującego w Unii Europejskiej, prowadzenie systemu depozytów ekologicznych, prowadzenie ekologicznego systemu zarządzania w przedsiębiorstwach. W przyjętym w 1998 roku przez Rząd programie reforma górnictwa kamiennego w latach 1998-2002 zawarto szereg działań, które mają na celu maksymalne zniwelowanie negatywnego oddziaływania na środowisko. W kontekście energetyki rozpoczęto realizację programu zmniejszania uciążliwości dla środowiska, organizowany jest krajowy program redukcji emisji dwutlenku siarki do roku 2010. Rozwój energetyki odnawialnej znajduje odzwierciedlenie w przyjętym przez Radę Ministrów 22 lutego br. dokumencie „Założenia polityki energetycznej Polski do roku 2020.” Rząd przyjął także strategię energetyki odnawialnej.

Polska przystąpiła do udziału w programie SAPARD-2, którego podstawowym zadaniem jest poprawa efektywności energetycznej. W myśl postanowień ustawy Prawo Energetyczne wprowadzono między innymi obowiązek racjonalizacji zużycia energii przy sporządzaniu przez gminy planów zaopatrzenia w energię, dokonania analizy możliwości wykorzystania lokalnych nadwyżek energii, zagospodarowania ciepła odpadowego z instalacji przemysłowych, uwzględnienia skojarzonego wytwarzania ciepła i energii elektrycznej. Wszystkie te programy i działania w istotny sposób dotyczą samorządów terytorialnych.

Podsumowując, stwierdzić należy, że zadania Ministerstwa Środowiska w zapisach strategii polityki i aktów prawnych są powiązane z najważniejszymi zadaniami w zakresie ochrony środowiska samorządów i podmiotów go-

spodarczych. Rola ministerstwa wynika z zasady pomocniczości, ale pozostają też w jego zakresie pewne istotne bezpośrednie kompetencje pozwalające wpływać na realizację strategicznych celów ochrony środowiska. W działaniach tych partnerem są samorządy.

W systemie prawnym pojawiają się one formy partnerstwa organów rządowych i samorządowych. Dotyczą one zawierania kontraktów wojewódzkich, uzgodnień w ramach programów operacyjnych narodowego planu rozwoju, programu sektorowego ochrony środowiska z programami regionalnymi, procedur i projektów w ramach programu ISPA, dokonywania strategicznych ocen oddziaływania planów i projektów oraz transgranicznych ocen oddziaływania na środowisko, monitoringu realizacji programu ochrony środowiska i programu operacyjnego ochrony środowiska.

Celem Ministerstwa Środowiska jest doprowadzenie do partnerskiej współpracy resortu ochrony środowiska z samorządami zgodnie z dewizą „myśl globalnie, działaj lokalnie”.

(Tekst nieautoryzowany)

Tadeusz Bachleda-Curuś
Wiceminister Środowiska

Fundusz ISPA – wsparcie dla inwestycji ekologicznych samorządów

Główne formy finansowania projektów przeznaczonych na ochronę środowiska:

- fundusze własne inwestorów (w tym przedsiębiorstw komunalnych);
- udzielane przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej kredyty preferencyjne, dotacje, wspieranie kredytów preferencyjnych, wchodzenie w udział w komercyjnych spółkach działających na polu ochrony środowiska;
- kredyty preferencyjne i dotacje przyznawane przez Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- różnego typu pożyczki preferencyjne udzielane przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) i Bank Gospodarki Komunalnej;
- kredyty i pożyczki udzielane przez banki komercyjne (brak preferencji);
- środki (granty, pożyczki) fundacji (np. FWZWwW) i agencji (np. ARiMR);
- granty z pomocy zagranicznej (np. z ekokonwersji poprzez EkoFundusz, funduszy PHARE, programów bilateralnych, GEF);
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (EBOiR, Bank Światowy)

Specyfika systemu finansowania ochrony środowiska w Polsce – stosunkowo mała rola budżetu centralnego (kilka procent). Większość wydatków inwestycyjnych – przedsiębiorstwa, samorządy terytorialne oraz fundusze ekologiczne.

Przychody funduszy ekologicznych: środki z opłat za korzystanie środowiska oraz kar za nieprzestrzeganie przepisów ochrony środowiska. Gospodarowanie tymi środkami podlega przepisom dotyczącym gospodarowaniu środkami publicznymi.

Obecnie – czterostopniowy system funduszy ekologicznych, obejmujący gminne, powiatowe, wojewódzkie i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W takich obszarach jak: komunalna infrastruktura wodno-ściekowa, gospodarka odpadami, systemy ogrzewania komunalnego istotną rolę w finansowaniu inwestycji odgrywają i będą odgrywały źródła publiczne. Podstawowe krajowe źródła wspierania przedsiębiorstw komunalnych w działalności inwestycyjnej:

- budżety własne samorządów;
- kredyty zaciągane przez władze samorządowe;
- dotacje celowe z budżetu państwa;
- pozabudżetowe fundusze celowe: NFOSiGW, fundusze wojewódzkie, powiatowe i gminne;
- ekofundusz

Prywatne źródła finansowania

Polska do tej pory w niewielkim stopniu wykorzystuje prywatne źródła finansowania inwestycji w infrastrukturze publicznej. Nie stworzono skutecznego systemu bodźców i korzystnych warunków dla przyciągnięcia kapitału z sektora prywatnego. Udzielanie koncesji firmom prywatnym na budowę i eksploatację gminnej infrastruktury (BOT i pochodne) należy wciąż do wyjątków i jest obecnie procesem skomplikowanym z prawnego punktu widzenia. Pozytywne przykłady – Ostrów Wielkopolski.

W ostatnich kilku latach corocznie na ochronę środowiska wydawane jest w Polsce około 2 miliardy EURO (w 1998 roku stanowiło to ok. 8 proc. wartości wszystkich nakładów inwestycyjnych). Dotyczy to jednak wszystkich sektorów gospodarki, nie tylko publicznego.

Strategia Komisji Europejskiej w kwestii rozszerzenia UE i ochrony środowiska

- Cel: osiągnąć pełną zgodność z dorobkiem prawnym UE w zakresie ochrony środowiska
- Instrumenty: Partnerstwo dla Członkostwa i zapowiadana w nim pomoc przedakcesyjna, Narodowy Program Przygotowania dla Członkostwa (NPPC)
- Priorytety: wdrażanie dyrektyw „trudnych inwestycyjnie”

Partnerstwo dla Członkostwa (1997) – dokument programowy UE wskazujący najważniejsze (priorytetowe) obszary problemowe poszczególnych krajów stowarzyszonych na drodze do integracji europejskiej oraz za-

wierający zobowiązanie UE do finansowego wspierania działań ukierunkowanych na zmniejszenie luki integracyjnej (rozwojowej).

Za kierunki priorytetowe działań w ochronie środowiska, na które Polska powinna położyć największy nacisk w celu osiągnięcia standardów europejskich, uznano:

- w pierwszym rzędzie – pełne dostosowanie prawa i rozwijanie nowoczesnej infrastruktury instytucjonalnej, przygotowanej do stosowania i egzekucji nowych, zharmonizowanych z unijnymi przepisów; szczególnie ważne jest przy tym doskonalenie systemu monitoringu środowiska oraz wzmacnianie służb kontroli (priorytet krótkookresowy);

- jako priorytety średniookresowe:

- poprawę jakości powietrza na obszarach o przekroczonych dopuszczalnych przez UE stężeniach zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym oraz zmniejszenie ilości zanieczyszczeń z dużych zakładów energetycznego spalania;

- polepszenie jakości wód w zlewniach, ze szczególnym uwzględnieniem wód służących jako źródła wody pobieranej do picia, oraz poprawę jakości wody do picia i zwiększenie jej dostępności;

- racjonalną gospodarkę odpadami.

Zgodnie z Narodowym Programem Przygotowania do Członkostwa w UE dla skutecznej realizacji tych celów opracowane zostaną strategie dostosowania do wymagań dyrektyw ramowych (w zakresie jakości powietrza, wód oraz gospodarki odpadami), jak również programy wdrożeniowe oraz strategie i programy inwestycyjne.

Pomoc przedakcesyjna UE

„Kalendarz działań 2000 na rzecz silniejszej i większej Europy” (*Agenda 2000 for a stronger and wider Europe*) z 1999 r. – budżet unijny na lata 2000–2006, zawierający środki pomocy strukturalnej dla krajów kandydackich: ISPA, SAPARD i PHARE. Mają one służyć praktycznemu wdrażaniu standardów wspólnotowego dorobku prawnego w krajach kandydackich w dziedzinach priorytetowych, wskazanych w PdC oraz NPPC:

ISPA: rozwój infrastruktury ochrony środowiska i transportu. Ma pomóc realizować wdrażanie ekologicznego *acquis* oraz politykę spójności ekonomicznej. Priorytety o charakterze *ogólnokrajowym (ponadregionalnym)*; instrument administrowany *centralnie* (MŚ, NFOŚiGW, UKIE, KE). Ca 150-190 MEUR p.a. Po akcesji – F. Spójności.

PHARE II:

– Tzw. *Phare IA* – budowa i wzmocnienie infrastruktury instytucjonalnej oraz finansowanie (relatywnie niewielkich) inwestycji wspierających dostosowywanie polskiego prawodawstwa do legislacji Wspólnoty.

– Tzw. *Phare ESC (regionalny)* – inwestycyjny: m.in. przedsięwzięcia dotyczące infrastruktury ochrony środowiska, zidentyfikowane jako priorytety na poziomie regionalnym (województw). Po akcesji – ERDF. Gł. odpowiedzialność: zarządy województw, MRRiB, PARR, UKIE, KE.

SAPARD: wsparcie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i modernizacji rolnictwa. Jego środki mogą być także zużytkowane na rozwój infrastruktury terenów wiejskich, w tym infrastruktury ochrony środowiska, oraz programy rolno-środowiskowe (ochronę dziedzictwa przyrodniczego i zalesianie). Konkretnie przedsięwzięcia do wsparcia z tego funduszu będą identyfikowane na poziomie lokalnym. Po akcesji – EAGGF. Gł. odpowiedzialność: resort rolnictwa, ARiMR, podmioty lokalne.

PHARE, ISPA, SAPARD to uzupełniające instrumenty finansowania polityki ekologicznej państwa.

Wstępnie szacowane łączne wsparcie infrastruktury sektora ekologicznego z finansowych instrumentów wspólnotowego wsparcia przedakcesyjnego i strukturalnego: między 200 a 250 MEUR średniorocznie do akcesji. Po akcesji – między 400 a 590 MEUR rocznie.

Główny beneficjent wsparcia – sektor publiczny: gminy, ich zakłady budżetowe, przedsiębiorstwa komunalne.

Wsparcie na rozwój instytucji otrzyma głównie administracja publiczna wszystkich szczebli, również instytuty resortowe, placówki szkoleniowe, ngo. Zasadniczy ciężar sfinansowania „luki integracyjnej” – struktury krajowe

Transfery przedczłonkowskie i strukturalne UE – rola *dźwigni finansowej*, stymulującej i uruchamiającej współfinansowanie strategicznych przedsięwzięć z polskich źródeł publicznych, prywatnych oraz ew. mif (zgodnie z unijną zasadą dodatkowości).

ISPA

Rozporządzenie KE nr 1267/1999 z 21 czerwca 1999, ustanawiające instrument przedakcesyjnej polityki strukturalnej (Instrument for Structural Policies for Pre-accession) określa cele, na jakie ISPA jest przeznaczona, oraz zasady udzielania pomocy przedczłonkowskiej.

Pomoc UE w ramach tego programu ma przyczyniać się do lepszego przygotowania krajów ubiegających się o członkostwo w UE w dziedzinie

infrastruktury gospodarczej, a w szczególności w sektorach ochrony środowiska i transportu (w równych proporcjach).

ISPA ma wspomagać procesy dostosowywania i wdrażania prawa UE, zapewniając jednocześnie zrównoważony rozwój krajów stowarzyszonych. Jest instrumentem finansowym przeznaczonym do realizacji celów określonych w dokumencie „Partnerstwo dla Członkostwa” oraz priorytetów wskazanych w Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa w UE.

Ogólne kryteria dla finansowania projektów z ISPA

1. Zgodność z legislacją UE w dziedzinie ochrony środowiska

1.1. Art. 130 r Traktatu (TEU)

Cele:

Zachować, chronić i polepszać jakość środowiska

Chronić zdrowie ludzkie

Rozważne i racjonalne użycie zasobów

Zasady:

Zasada przezorności

Naprawa szkody u źródła

Działania zapobiegawcze

Zanieczyszczający powinien płacić

1.2. Dyrektywy UE

1.3. Standardy techniczne i jakościowe UE

2. Efektywność ekologiczna: jakościowa i ilościowa

Podstawowe kryteria wyboru projektów do wsparcia z ISPA

Wybór projektów inwestycyjnych do wsparcia w ramach ISPA w sektorze ochrony środowiska jest podporządkowany realizacji priorytetów określonych w:

– Partnerstwie dla Członkostwa;

– Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej, w tym szczególnie:

· Priorytet 22.2: „Opracowanie programów i stworzenie warunków do wdrażania prawa WE dotyczącego poprawy jakości wód”;

· Priorytet 22.3: „Dostosowanie prawa polskiego do prawa wspólnotowego w zakresie gospodarki odpadami oraz opracowanie krajowych syste-

mów zarządzania odpadami w celu stworzenia warunków niezbędnych do wdrożenia wymagań wspólnotowych”;

· Priorytet 22.4: „Poprawa jakości powietrza – wdrażanie dyrektyw dotyczących oceny i zarządzania jakością powietrza oraz ograniczania zanieczyszczenia powietrza powodowanego przez zakłady przemysłowe”;

– Strategii wykorzystania funduszu ISPA jako uzupełniającego instrumentu realizacji polityki ekologicznej państwa (opracowana przez Ministerstwo Środowiska);

– Polskim stanowisku negocjacyjnym.

Wielkość zgłaszanego przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie zgłaszane do wsparcia z ISPA powinno mieć odpowiednią skalę, tak by miało istotne znaczenie dla poprawy stanu środowiska – poczynając od projektów o znaczeniu ponadkrajowym (np. przyczyniających się do poprawy stanu czystości Bałtyku, zmniejszenia transgranicznych zanieczyszczeń powietrza), następnie krajowym, ponadregionalnym itd.

Przyjmuje się, że całkowity koszt projektu nie powinien być niższy niż 5 mln EUR (jednak z początku w kraju takim jak Polska preferowane są projekty większe) W szczególnych, uzasadnionych przypadkach możliwe jest uzyskanie wsparcia dla przedsięwzięć o niższym budżecie.

Sektory i dyrektywy priorytetowe:

WODA

Komunalne oczyszczalnie ścieków (91/271/EEC)

Woda do picia (80/778/EEC, 75/440/EEC)

JAKOŚĆ POWIETRZA

System zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń (Dyrektywa IPPC: 96/61/EC)

Ramowa Dyrektywa ws. jakości powietrza (96/62/EC)

Duże obiekty spalania (LCP-88/609/EEC)

Spalanie odpadów niebezpiecznych (96/47/EEC)

Spalanie odpadów komunalnych (89/429/EEC & 89/369/EEC)

GOSPODARKA ODPADAMI

Dyrektywa ramowa o odpadach (74/442/EEC i 91/156/EEC)

Dyrektywa ws. składowisk

ŚCIEKI KOMUNALNE

1. Wskazania dla wyboru priorytetów:

– duże aglomeracje (>15.000 mieszkańców);

– emisje do odbiorników wrażliwych na eutrofizację (wskazanych przez dany kraj) oraz na obszarach ważnych ze względu na ochronę bioróżnorodności);

– zrzuty do źródeł wody pitnej;

– znaczący skutek gospodarczy (stymulacja rozwoju ekonomicznego);

– istnienie programu poprawy jakości wody w zlewni

2. Warunki wstępne dla zakwalifikowania się do otrzymania wsparcia z ISPA

– Wstępne oczyszczanie zrzutów przemysłowych

– Odpowiednie zagospodarowanie osadów ściekowych

– Zasada „zanieczyszczający płaci”: przynajmniej koszty operacyjne i amortyzacji oraz napraw muszą być pokryte przez użytkowników

DOSTAWA WODY DO PICIA

1. Wskazania dla wyboru priorytetów

• Duże aglomeracje

• Niewielka ilość zasobów wodnych

• Ważne problemy jakości zasobów wodnych

• Zintegrowane rozwiązania gospodarki wodno-ściekowej (zbiorniki, oczyszczalnie ścieków plus kanalizacja, sieci dystrybucji)

2. Warunki dla zakwalifikowania się do otrzymania wsparcia z ISPA

• Zapewnione wspólnotowe normy jakości (80/778/EEC)

• Efektywne zużywanie zasobów: system opłat (taryf), kontrola szczelności urządzeń, mierniki zużycia (promowanie oszczędności wody).

JAKOŚĆ POWIETRZA

1. Wskazania dla wyboru priorytetów

– duże aglomeracje (powyżej 200 000 mieszkańców) lub „hot spots”

(obszary o szczególnie wysokim poziomie zanieczyszczeń);

- zapobieganie zmianom klimatu i redukcja emisji zanieczyszczeń
- stworzenie systemów monitorowania
- zgodność z dyrektywą LCP (o dużych obiektach energetycznego spalania paliw) bez zakłóceń dla funkcjonowania rynku

2. Warunki dla zakwalifikowania się do otrzymania wsparcia z ISPA

- plan działań dla redukcji 13 określonych substancji zanieczyszczających (dyrektywa ramowa i córki)
- odpowiednie ramy administracyjne i instytucjonalne
- odpowiedni system monitoringu;
- przestrzeganie zasad uczciwej konkurencji

GOSPODARKA ODPADAMI KOMUNALNYMI

1. Wskazania dla wyboru priorytetów:

- dyrektywy trudne do wypełnienia ze względu na wynikające z nich wysokie koszty inwestycyjne: dyrektywa o odpadach niebezpiecznych, dyrektywa o składowiskach;
- ochrona zdrowia ludzkiego;
- ochrona obszarów wrażliwych.

2. Warunki dla zakwalifikowania się do otrzymania wsparcia z ISPA:

- odpowiedni plan gospodarowania odpadami (dyrektywa ramowa o odpadach 74/442/EEC, znowelizowana przez 91/156/EEC);
- odpowiednie ramy administracyjne i instytucjonalne;
- zasada „zanieczyszczający płaci” (art.15 dyrektywy ramowej o odpadach).

Aspekty finansowe

Najczęściej używanym instrumentem finansowania z funduszu ISPA będzie dotacja bezpośrednia (grant). Rozporządzenie ws. ISPA dopuszcza także udzielanie subwencji w innych formach (pożyczka, wniesienie udziałów do spółek, zasilanie funduszy rewalwingowych, dopłaty do odsetek, dopłaty do opłat za gwarancje kredytowe). W przypadku udzielania pomocy w formie innej niż dotacja eksperci Komisji będą za każdym razem obliczali równoważnik dotacji ukryty w każdej formie „miękkiego” finansowania.

Dopuszczalny udział równoważnika dotacji w finansowaniu nakładów inwestycyjnych wynosić będzie 75 proc. udziału wszystkich środków państwowych lub publicznych, uważanych za państwowe, zaangażowanych w finansowanie danej inwestycji, wliczając środki ISPA. Wśród źródeł krajowych za państwowe przedstawiciele Komisji uważać będą wszystkie środki budżetowe (centralne, wojewodów, gminne), fundusze ochrony środowiska lub inne fundusze i agencje publiczne znajdujące się pod nadzorem państwa. W celu pozyskania każdego 1 miliona Euro z funduszu ISPA, trzeba będzie zmobilizować 330 tysięcy Euro z wyżej wymienionych źródeł publicznych. Maksymalny udział funduszu ISPA w finansowaniu przedsięwzięć wyniesie zatem 75 proc., jeżeli w finansowaniu przedsięwzięcia będą uczestniczyły wyłącznie źródła publiczne. Tylko w wyjątkowych przypadkach udział ISPA może wzrosnąć do 85 proc. całkowitej kwoty środków publicznych. W strukturze finansowania przedsięwzięć pożądany, choć nie wymagany będzie udział banków międzynarodowych (EIB, EBOR, Bank Światowy) oraz kapitału prywatnego.

Finansowanie z ISPA będzie się odbywało w formie refundacji poniesionych nakładów na podstawie faktur. Płatności na rzecz wykonawcy poniesione przed datą podpisania memorandum finansowego nie będą refundowane.

Na co można uzyskać wsparcie z ISPA (koszty kwalifikowane):

- studia wykonalności;
- projekty techniczne;
- ocena oddziaływania na środowisko;
- zarządzanie projektem;
- robocizna;
- zakup sprzętu i wyposażenia;
- zakup praw patentowych;
- organizacja prac komitetów monitorujących;
- szkolenie personelu;
- wydatki na informacje i reklamę;
- inne – uzasadnione.

We wniosku o wsparcie z ISPA muszą się znaleźć:

- Główny formularz aplikacyjny
- Aneks I (Ocena Oddziaływania na Środowisko)

Komisja Europejska wymaga od wnioskodawców informacji na temat oddziaływania projektu na środowisko. Wnioski wymagają deklaracji, czy

projekt spełnia wymagania Dyrektywy 85/337/EWG (Aneks I, Aneks II) ws. ocen oddziaływania na środowisko niektórych przedsięwzięć publicznych lub prywatnych. Do wniosków należy dołączyć ocenę oddziaływania na środowisko wykonaną zgodnie z wymogami tej Dyrektywy.

Projekty, których nie dotyczy powyższa Dyrektywa, muszą posiadać deklarację podpisaną przez odpowiednie organa władzy, w której stwierdza się, że projekt nie podlega tej Dyrektywie i nie jest zlokalizowany na obszarze wrażliwym (obszary błotne chronione konwencją Ramsarską, miejsca rozrodu zwierząt itp.).

Patrz też: ustawa o dostępie do informacji o środowisku i ooś

– Pełen opis projektu i jego wkład w Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa Polski w Unii Europejskiej:

– Analiza kosztów i korzyści ekonomiczno-społecznych (CBA)

– Analiza finansowa

– Dokumenty związane z oceną oddziaływania na środowisko

– Dokumentacja przetargowa (zgodnie z procedurami UE, FIDIC)

Wniosek o wsparcie z ISPA może odnosić się do następujących typów projektów:

– pojedynczy projekt;

– etap projektu niezależny (wyodrębniony) pod względem technicznym i finansowym;

– grupa projektów połączonych w spójną strategię i tworzących spójną całość (program);

WNIOSEK O WSPARCIE Z ISPA

Opis

• Ogólny opis projektu

• Etap projektu: opis tego etapu lub sekcji, wyjaśniający, w jaki sposób odnosi się on do całego projektu

• Grupa projektów: pełen opis każdego projektu z tej grupy

Dodatkowe wymagane wyjaśnienia:

• Uzasadnienia dla projektów o wartości niższej niż 5 mln Euro

• Informacja o transgranicznym wpływie inwestycji

WNIOSEK O WSPARCIE Z ISPA

Cele

• Cele szczegółowe

• Wkład w cele zawarte w Partnerstwie dla Członkostwa oraz Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa

WNIOSEK O WSPARCIE Z ISPA

Harmonogram Działań

Harmonogram działań dla projektu powinien zawierać daty rozpoczęcia i zakończenia następujących zadań:

– studia projektowe;

– nabycie gruntu;

– budowa;

– faza wykonawcza.

W przypadku etapu projektu – przewidywany harmonogram działań dla innych powiązanych etapów.

W przypadku grupy projektów – harmonogram działań dla innych projektów z tej grupy.

GLÓWNY FORMULARZ APLIKACYJNY

– Organy odpowiedzialne za zgłoszenie, wykonanie, a następnie eksploatację projektu

– Typ projektu (pojedynczy projekt, etap projektu lub grupa projektów)

– Lokalizacja

– Sektor (ochrona środowiska, transport)

KOSZTY

• Harmonogram (plan) finansowo-rzeczowy powinien wskazywać całkowite koszty projektu, dla wszystkich etapów projektu:

opłaty za plany i projekty / nabycie gruntu / przygotowanie terenu / zasadnicze prace / instalacje i urządzenia / pomoc techniczna / nieprzewidziane wydatki / podatki/ zobowiązania publiczne / inne (wyszczególnione)

• jeśli możliwe: procent całkowitych kosztów możliwych do uniknięcia, zredukowania lub kompensowania dzięki uzyskanym efektom ekologicznym

ANALIZY FINANSOWE I EKONOMICZNE

Analizy finansowe:

Do wszystkich zgłoszeń muszą być dołączone kompletne analizy finansowe, w których zostaną wskazane koszty kapitałowe projektu, koszty operacyjne i utrzymania obiektu w całym czasie funkcjonowania przedsięwzięcia oraz dochody przez nie generowane

Dla projektów generujących przychody: planowana finansowa stopa zwrotu

Dla wszystkich projektów: zapewnienie pokrycia wszystkich kosztów operacyjnych i utrzymania (O&M) obiektu

Analizy ekonomiczne:

Do zgłoszeń muszą być dołączone analizy kosztów i korzyści lub inne ekonomiczne analizy ilościowe (a. wieloczynnikowa). Koszty i korzyści społeczno-ekonomiczne powinny zostać oszacowane z zastosowaniem następujących wskaźników:

- wewnętrzna stopa zwrotu (IRR)
- zaktualizowana wartość netto (NPV)
- stosunek korzyści do kosztów
- inne (wyszczególnić)

Objaśnienia

Analiza finansowa pozwala wyliczyć koszty netto planowanej inwestycji dla budżetu publicznego i odbiorców usług komunalnych, przychody, oraz pokazać opcje alternatywne (w odniesieniu do nakładów inwestycyjnych i kosztów O&M), w tym – sytuację bez inwestycji. Horyzont czasowy analizy – 15–20 lat

Analiza wykonalności pozwala oszacować popyt na budowany obiekt i usługę (w oparciu o dane makroekonomiczne, lokalną diagnozę ekonomiczną, lokalne trendy gospodarcze, politykę taryfową, dane demograficzne, prognozy konsumpcji itp.) i pokazać rozwiązania alternatywne, np. – sytuacja bez planowanej inwestycji, inna technologia, zastąpienie spalarni składowiskiem itp. Aplikujący powinien dostarczyć dowodów, że przedsięwzięcie stanowi najlepszą opcję spośród możliwych, że ta opcja jest wykonalna i że zostanie osiągnięta trwałość (sustainability) przedsięwzięcia.

Te szacunki pokażą podaż usług komunalnych i popyt na nie. Jak bardzo są ważne, świadczy przykład Niemiec Wsch., gdzie po zjednoczeniu przeinwestowano w sektorze publicznym i odbiorcy nie są często w stanie płacić za usługi komunalne.

Analiza korzyści społeczno-ekonomicznych (Cost Benefit Analysis – CBA)

Cele przeprowadzenia CBA:

– dla oceny, czy nakłady i efekty inwestycji (finansowe) odzwierciedlają wszystkie możliwe koszty i korzyści (koszty i korzyści zewnętrzne, analiza zakłóceń);

– dla stwierdzenia, czy wszystkie możliwe oddziaływania projektu na społeczeństwo zostały uwzględnione;

– dla podjęcia ostatecznej decyzji o inwestycji.

Definicje

CBA – procedura oceny racjonalności inwestycji poprzez ważenie kosztów i korzyści społecznych i ekonomicznych. Wyniki mogą być wyrażone w różny sposób, w tym poprzez IRR, NPV, stosunek kosztów do korzyści.

IRR – poziom odniesienia (discount), przy którym strumień kosztów i korzyści ma NPV równą zero. Kiedy wartości odnoszą się do cen bieżących, mamy do czynienia z FRR. Kiedy wartości zostaną skorygowane do właściwych (ekonomicznych) – ERR.

NPV – różnica między obecnymi wartościami przyszłych przepływów finansowych (future cash inflows and outflows). Wszystkie roczne przepływy finansowe powinny być odniesione (discounted) do czasu początkowego przy określonej stopie dyskonta (discount rate).

Stopa dyskontowa – wskaźnik, przy pomocy którego przyszłe wartości są odnoszone (korygowane) do obecnych.

Objaśnienia

Wszystkie przedsięwzięcia wspierane przez ISPA będą musiały być efektywne ekonomicznie. Nie jest to tożsame z opłacalnością finansową. Analiza społeczno-ekonomicznych kosztów i korzyści (CBA) będzie musiała wykazać korzyść netto dla społeczeństwa wynikającą z realizacji inwestycji.

Przedsięwzięcia nie muszą być opłacalne finansowo bez subwencji ze źródeł publicznych. Jednakże wraz z subwencjami (zwłaszcza z ISPA) wskaźniki finansowe (IRR i NPV) dla inwestora powinny przekroczyć próg opłacalności. Należy też wykazać płynność finansową przedsięwzięcia w okresie eksploatacji albo udokumentować, że inwestor będzie w stanie sfinansować deficyty przepływów pieniężnych, jeżeli się pojawią. Zbyt wysoka rentowność finansowa przedsięwzięcia z punktu widzenia inwestora spowoduje od-

mowę lub zmniejszenie subwencji z ISPA, gdyż będzie oznaczała, że przedsięwzięcie może być sfinansowane ze źródeł komercyjnych.

W każdym przypadku analizowana będzie zdolność przedsięwzięcia do generowania przychodów. W gminnej infrastrukturze ekologicznej źródłem przychodów są opłaty ponoszone przez użytkowników np. oczyszczalni ścieków czy składowisk odpadów. Trzeba będzie skrupulatnie obliczyć wysokość opłat, które pokryją przynajmniej koszty eksploatacji, remontów oraz odtworzenia majątku (amortyzacja). Dlatego bardzo istotne jest zbadanie możliwości i gotowości użytkowników do płacenia za usługi komunalne wyższych z reguły niż dotychczas stawek (wzrost kosztów eksploatacji).

Analizy finansowe i ekonomiczne

Finansowanie

– rodzaj wsparcia z ISPA, o które można się starać (dotacja, pomoc zwrotna lub inna forma finansowania);

– wielkość pomocy finansowej

Szczegółowe źródła finansowania:

– źródła krajowe publiczne

– sektor prywatny

– środki Wspólnot (ISPA)

– międzynarodowe instytucje finansowe

– inne

Procedura wyboru projektów przeznaczonych do dofinansowania w ramach programu ISPA w 2001 r.

W styczniu br. Minister Środowiska ogłosił przystąpienie do procedury wyłaniania wniosków o dofinansowanie przedsięwzięć do ISPA 2001. Procedurę wyboru i oceny projektów ustaliło Ministerstwo Środowiska wspólnie z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚ), w którym na mocy porozumienia jest ustanowione biuro wykonawcze.

Procedurę selekcji rozpoczęto od rozesłania formularzy wstępnych wniosków do wnioskodawców, którzy złożyli wnioski jeszcze w roku 1999 oraz do Urzędów Marszałkowskich z prośbą o dalsze ich przekazanie zainteresowanym samorządom. Do 18 lutego 2000 r. przesłano do NFOŚ 380 wypełnionych wstępnych wniosków. Formularz wstępnej aplikacji oraz zasady wyboru projektów do dofinansowania z funduszu ISPA w roku 2001 był ogólnie dostępny, został bowiem zamieszczony na stronie internetowej NFOŚ.

Procedura wyboru przedsięwzięć do finansowania w roku 2001 składa się z trzech etapów:

I – polegał na aktualizacji bazy zgłoszonych wniosków oraz przygotowaniu dla MŚ propozycji listy najlepszych przedsięwzięć do finansowania z funduszu ISPA w roku 2001.

W ramach II, obecnego etapu jest wyłaniana lista projektów, które po zatwierdzeniu przez Ministra Środowiska będą stanowić krajową propozycję w ramach sektora środowiska dla funduszu ISPA w roku 2001.

III – ostateczny wybór projektów do dofinansowania z ISPA jest niezależny od strony polskiej i jest zgodnie z rozporządzeniem ISPA suwerenną decyzją KE.

Podział zadań związanych z zarządzaniem funduszem ISPA

Komisja Europejska nadzoruje i koordynuje wykorzystanie funduszy przedakcesyjnych poprzez *Komitet Zarządzający ISPA* (ISPA Management Committee), w skład którego wchodzi przedstawiciele państw członkowskich.

Za oficjalne kontakty z KE po stronie polskiej odpowiedzialny jest *Urząd Komitetu Integracji Europejskiej*.

Koordynacją prac w sektorze ochrony środowiska zajmuje się *Ministerstwo Środowiska*. Minister Środowiska dokonuje wyboru przedsięwzięć, które zostają następnie przedłożone KE z wnioskiem o dofinansowanie z funduszu ISPA. Nadzór nad poprawnym przygotowaniem projektów w sektorze środowiska, realizacją zadań zgodnie z przyjętym harmonogramem oraz opracowaniem dokumentów określających inwestycyjną strategię wykorzystania środków funduszu ISPA w sektorze ochrony środowiska pełni Departament Obsługi Funduszy Zagranicznych w Ministerstwie Środowiska.

Przy Ministrze Środowiska został powołany *Komitet Sterujący ds. funduszu ISPA*. W jego skład, oprócz pracowników MŚ i NFOŚiGW, wchodzi reprezentanci organizacji samorządowych, instytucji finansowych i ekologicznych. Komitet Sterujący jest organem opiniotwórczym i doradczym Ministra Środowiska.

W styczniu 1999 roku Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa wskazał *Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej* jako jednostkę odpowiedzialną za przygotowanie i realizację projektów finansowanych w ramach funduszu ISPA. 3 września 1999 zostało podpisane porozumienie pomiędzy Prezesem NFOŚiGW a Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. W porozumieniu

zostały precyzyjnie określone zadania NFOSiGW w procesie przygotowań do uruchomienia funduszu ISPA. Do najważniejszych należą:

- opracowanie i przedłożenie do akceptacji ministrowi zasad wyboru przedsięwzięć do sfinansowania z funduszu ISPA w roku kolejnym;
- wstępna identyfikacja i przygotowanie projektów inwestycyjnych.
- weryfikacja i uzupełnianie analiz przedinwestycyjnych, tak by zapewnić zgodność z wymaganiami funduszu ISPA.
- określenie potencjalnych źródeł finansowania dla dużych projektów inwestycyjnych.
- prowadzenie polityki informacyjnej dotyczącej funduszu ISPA.

Płatności: Komisja Europejska – NF (Min. Fin./NBP) – resort środowiska – beneficjent

Lech Płotkowski

Wiceprezes Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Priorytety NFOŚ i GW na rok 2001 w ochronie wody, ziemi i powietrza

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej działa już 12 lat. Jego główną misją określoną przez podstawowy dokument „Strategia Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej” jest finansowe wspieranie wszystkich przedsięwzięć służących ochronie środowiska i poprawie jego stanu.

Dokument ten precyzuje podstawowe formy finansowego udziału Narodowego Funduszu w przedsięwzięciach wspieranych przez Fundusz. Są nimi pożyczki i dotacje, przy czym między jedną a drugą musi zachodzić sprzężenie zwrotne. Jeśli zostanie zastrzeżone udzielanie pożyczek podmiotom gospodarczym, automatycznie oznacza to możliwości zwiększania dotacji dla innych podmiotów i jednostek przede wszystkim dla jednostek samorządu terytorialnego, które nie są w stanie skorzystać z pierwszej formy.

Z symulacji przeprowadzonej przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wynika, że Fundusz nie powinien schodzić w strukturze finansowania z 25 proc. udziału dotacji. 11 października 2000 roku Rada Nadzorcza podjęła uchwałę dotyczącą nowych zasad udzielania pomocy z funduszu. Uchwalono także plan finansowy na rok 2001 przewidujący zwiększenie działalności dotacyjnej funduszu.

Dlaczego Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej kieruje swoją pomoc do samorządów? Odpowiedź jest dosyć prosta. Samorządy są ilościowo największym partnerem, który współpracuje z Funduszem. Najwięcej wniosków rozpatrywanych w Funduszu to wnioski samorządów terytorialnych.

Drugie pytanie dotyczy filozofii finansowania projektów i zasad jej przyświecających. Brane jest pod uwagę kilka, a nawet kilkanaście różnych kry-

teriów, jednym z nich jest dochód budżetowy poszczególnych jednostek. Dochód w przeliczeniu na jednego mieszkańca jest konkretnym wyrazem sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego. W sytuacji kiedy to samorzady zostały obciążone wieloma zadaniami, znalazły się w określonych kłopotach również finansowych to kryterium, jako podstawa całego ustalania filozofii dofinansowania przedsięwzięć ekologicznych w tej sytuacji wydaje się najbardziej trafne.

Na czym polega zmiana? Dla gmin najbiedniejszych została przewidziana możliwość uzyskania z funduszu dotacji lub pożyczki do 30 proc. wartości kosztów przedsięwzięcia w formie pożyczki lub dotacji. Z naszych wyliczeń wynika, że będzie to dotyczyć gmin, których dochód w przeliczeniu na jednego mieszkańca kształtuje się poniżej 930 zł.

Fundusz dokonał analizy dzięki której wyodrębniono, w zależności od wielkości dochodu na jednego mieszkańca, kilka grup jednostek samorządu terytorialnego.

Specyficznym miastem, uchodzącym ogólnie za bogate, jest Warszawa. Fundusz traktuje 11 gmin warszawskich mniej więcej równorzędnie, choć sytuacja finansowa w obrębie poszczególnych gmin jest różna i istnieje duże prawdopodobieństwo, że w przeciągu 2-3 lat może się zmienić. Dla gmin warszawskich przewidujemy oprocentowaniem pożyczek w wysokości 0,65 stopy redyskontowej weksli.

Powiaty ziemskie, których jest 304, generalnie mające niskie dochody, będą miały możliwość uzyskania pożyczki oprocentowanej w granicach 0,3 stopy redyskontowej weksli.

Miasta na prawach powiatu stanowią kolejną grupę samorządu. Dla 9 z nich charakteryzujących się dochodem poniżej 1415 zł przewidziano zasadnicze oprocentowanie pożyczki wynoszące 1,1 stopy redyskontowej weksli.

Następnie wyróżniono grupę miast na prawach powiatu, w których dochód kształtuje się w granicach od 1416 zł do 1730 zł na mieszkańca. Fundusz proponuje tu ostrzejsze warunki, choć też preferencyjne, gdyż pożyczki byłyby oprocentowane do wysokości 0,3 stopy redyskontowej weksli.

Kolejna grupa to miasta na prawach powiatu, w których dochód na mieszkańca kształtuje się w przedziale 1731 zł do 2045 zł. W stosunku do nich stosuje się najpowszechniej do tej pory stosowane przez fundusz oprocentowanie, dotyczące wielu przedsięwzięć ekologicznych, w wysokości 0,5 stopy redyskontowej weksli, dotyczy ona tylko 6 miast.

Dla pozostałych 2413 gmin, których dochód jest najniższy, a więc poniżej

930 zł niejako z urzędu przewidziane są dotacje w wysokości do 30 proc. kosztów przedsięwzięcia, a pożyczka w wysokości 0,1 stopy redyskontowej weksli, czyli będzie to stawka najbardziej preferencyjna.

Dalej gminy, które plasują w tej drugiej grupie o dochodzie od 931 zł do 1050 zł. Jest to bardzo liczna grupa. Fundusz proponuje dla tych gmin pożyczki oprocentowane w wysokości 0,3 stopy redyskontowej weksli, a więc znacznie poniżej dotychczas przeciętnego oprocentowania całości pożyczek udzielanych przez Narodowy Fundusz dla tej grupy samorządów.

I następna liczna grupa gmin, których dochód kształtuje się w przeliczeniu na mieszkańca od 1051 zł do 1350 zł to oprocentowanie w wysokości 0,5 stopy redyskontowej weksli.

W stosunku do ostatniej grupy 241 gmin, w której dochód na mieszkańca przekracza 1351 zł, Fundusz będzie stosował oprocentowanie w wysokości 0,65 stopy redyskontowej weksli.

Wszystkie szczegóły dotyczące tych nowych zasad będą dostępne na stronie internetowej Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Ze względu na malejący udział opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i kar za nieprzestrzeganie wymogów jego ochrony w strukturze dochodów funduszu wysokość pożyczek udzielanych przez fundusz określa możliwości dotacyjne Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W dużej mierze od Funduszu zależy jakie będą możliwości finansowania przedstawionych projektów. Od jego skuteczności, efektywności działania, sposobu gospodarowania środkami zależy zdolność dofinansowania projektów przedstawianych przez środowiska lokalne.

Jednym ze sposobów jest skuteczne wspieranie przedsięwzięć, mających istotny wpływ na stan ochrony środowiska w Polsce, realizowanych przez podmioty gospodarcze, które pod względem ekonomicznym przyniosą funduszowi wymierne korzyści. W ten sposób gromadzone środki będą przeznaczane na działalność dotacyjną wspierającą działalność samorządów.

W strukturze finansowania Narodowego Funduszu dominują dwie dziedziny: przedsięwzięcia z zakresu ochrony wód i gospodarki wodnej oraz ochrona powietrza. W przypadku ochrony powietrza udział Narodowego Funduszu dotyczy wielkich przedsięwzięć podejmowanych przez podmioty gospodarcze oraz przez różne stowarzyszenia i fundacje, które prowadzą działalność charytatywną i bez pomocy środków publicznych nie są w stanie dokonać

jakiegokolwiek zmiany przede wszystkim w metodach, sposobach ogrzewania, a więc zapobieganiu emisji.

W roku 2000 wystąpiły pewne kłopoty w zakresie realizacji planu dotyczącego ochrony powierzchni ziemi. Brak jest dobrych wniosków dotyczących rozwiązywania przede wszystkim zagadnień właściwego zagospodarowania odpadów. Dominują przede wszystkim wnioski małe a więc dotyczące niewielkiej skali realizowanych przedsięwzięć. Dofinansowane są najlepsze projekty, jednak Fundusz oczekuje na wnioski rozwiązujące problem ochrony powierzchni ziemi w szerszej skali. Są już pewne symptomy: gminy zakładają związki w celu realizacji przedsięwzięć z tego zakresu. Nie ma żadnych przeszkód formalnych, by takie stowarzyszenia czy związki składały wnioski, które będą rozpatrywane zgodnie z zasadami opracowanymi w Funduszu. Kryterium dochodowe będzie ustalane w oparciu o strukturę dochodów jednostek, które wchodzi w skład takiego związku.

Zasady regulujące działania fundusz przewidują, że dla niektórych przedsięwzięć zostało przewidziane niższe oprocentowanie pożyczek. Oznacza to, że gmina zakwalifikowana do określonej grupy, w której przewidziane jest oprocentowanie pożyczki w określonej wysokości będzie mogła takie przedsięwzięcie finansować według zasad preferencyjnych.

Zasady finansowania na rok 2001 przewidują rozszerzenie finansowania przedsięwzięć dotyczących czystej produkcji w formie pożyczkowej. W funduszu będzie można uzyskać pożyczki oprocentowane w wysokości 0,65 stopy redyskontowej weksli. Pożyczki skierowane będą głównie dla podmiotów gospodarczych, gdyż one realizują przedsięwzięcia prowadzące do po pierwsze zmiany technologii stanowiącej zagrożenie dla środowiska na jej uciążliwość. Fundusz będzie finansowo wspierał przedsięwzięcia związane z rozwojem produkcji urządzeń i wyrobów służącej ochronie środowiska, przedsięwzięcia zmierzające do racjonalizacji zużycia energii i wody, przedsięwzięcia zmierzające do ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń i odpadów oraz odsiarczania spalin kopalni energetycznych.

Ideą istnienia Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska jest rozwiązywanie problemów znaczących dla kraju. Przedsięwzięcia mniejsze są finansowane w formie, która przybrała postać linii kredytowych na podstawie umowy z Bankiem Ochrony Środowiska. Wspierane w taki sposób są zakupy i budowy przydomowych małych oczyszczalni ścieków oraz inne podobne działania.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska wraz z Naczelną Organizacją Techniczną i Głównym Instytutem Górnictwa od początku uczestniczy w realizacji tego programu Czystej Produkcji. Do tej pory główny nacisk był skierowany na szkolenie ludzi, przygotowanie kadr które potrafią zrozumieć co to jest czystsza produkcja i przedstawić propozycje tak by mogli oni przygotować stosowne programy które mogą być wdrożone w poszczególnych zakładach pracy.

(Tekst nieautoryzowany)

Ryszard Langer

*Prezes Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów
i Kanalizacji S.A. w Krakowie*

Czysta woda w aglomeracji krakowskiej. Przykładowe inwestycje – ujęcie wody Zbiornik Dobczyce, oczyszczalnie ścieków „Kujawy”, „Płaszów II”.

Czysta woda w mieście to czysta woda w domu i czysta woda obok domu. Uzyskanie tego efektu wymaga inwestycji. Jak wszędzie, tak i w Krakowie budowa wodociągu wyprzedziła budowę urządzeń kanalizacyjnych. Rozpoczęto 100 lat temu od zbudowania wodociągu bielańskiego będącego w stanie dostarczyć 16 000 m³/d stopniowo zwiększając jego wydajność do 48 000 m³/d tuż po wojnie.

Pogorszenie się jakości wód Wisły zmusiło władze do poszukiwania nowych źródeł wody. W roku 1955 oddano ujęcie i zakład „Rudawa”, a w pięć lat później ujęcie i zakład „Dłubnia”.

Dynamiczny rozwój osiedli mieszkaniowych w następnych latach spowodował narastający deficyt wody pitnej w mieście co w połączeniu z pogarszającą się jakością wody surowej z dotychczasowych źródeł tj. z Wisły, Rudawy, i Dłubni legło u podstaw decyzji o budowie największego źródła wody oraz zakładu uzdatniania bazującego na wodzie z rzeki Raby. W latach 70. i 80. wybudowana została zapora oraz zbiornik wodny „Dobczyce”. Całkowita powierzchnia zbiornika dobczyckiego wynosi 1065 ha, a całkowita jego pojemność 125 milionów m³.

Zakład uzdatniania „Raba” został pierwotnie zaprojektowany na 2,5–3,0 m³/sek. Proces technologiczny obejmuje koagulację, sedymentację, filtrację oraz dezynfekcję chlorem. Obecnie w roku 1999 zakład wyprodukował 35,4 mln wody pitnej, co pokrywa ponad 50 proc. całkowitego zapotrzebowania na wodę miasta Krakowa. Z zakładem współpracuje zespół

zbiorników retencyjnych o pojemności ponad 181 tysięcy m³ zapewniających dostawę wody w godzinach rozbiórów szczytowych. Woda pitna dostarczana jest do sieci z wykorzystaniem dwu równoległych przewodów tranzytowych o średnicy 1000; 1400 mm.

Realizacja inwestycji trwała od 1970r do 1988r, ale już w roku 1976 w rok po uruchomieniu zakład Raba pracował już z wydajnością wynoszącą ok. 0,7 m³/s. Dzisiejsza maksymalna możliwa wydajność przekracza 3,5 m³/s.

Generalnym Wykonawcą inwestycji było przedsiębiorstwo „Hydrobudowa-2” (obecnie „Hydrotrest”) z Krakowa, a zaangażowanych w realizację było szereg jeszcze innych przedsiębiorstw budowlano-montażowych, których w komplecie trudno tutaj wymienić ze względu na ich znaczną liczbę. Funkcjonowanie zespołu „Raba” zapewnia Krakowowi wystarczające ilości dobrej wody do picia i pozwala też na zaopatrywanie w wodę gmin ościennych.

Jednakże ukończenie zbiornika z ujęciem zakładu uzdatniania, zbiorników wyrównawczych z systemem magistral nie oznacza jeszcze, że proces inwestycyjny „Raby” został zakończony. Dla dopełnienia tego kompleksu konieczna jest ochrona całego obszaru wokół zbiornika i zlewni Raby a więc budowa systemów kanalizacyjnych zakończonych oczyszczalniami ścieków w zlewni, organizacja usuwania odpadów stałych z obszaru zlewni w sposób kontrolowany, poszerzenie systemu monitoringu zlewni i strefy sanitarnej. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. w Krakowie uznając istotę tego problemu, zaangażowało się w realizację „Kompleksowego Programu Utrzymania Czystości Wód Zlewni Raby od źródeł do zapory w Dobzyczach” przekazując corocznie na rzecz Związku Gmin Dorzecza Górnej Raby i Krakowa – inwestora tego programu – znaczne środki finansowe. W ramach wspomnianego przedsięwzięcia wybudowano system kanalizacji sanitarnej o łącznej długości 100 km zlokalizowany w bezpośredniej zlewni zbiornika wody pitnej, dokończono trwającą blisko trzydzieści lat budowę oczyszczalni ścieków w Rabce wykonano 55 przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zlikwidowano wysypisko śmieci (położone w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki) w Gminie Niedźwiedz. Również w samym zakładzie prowadzi się stale prace modernizacyjne zmierzające do ciągłego polepszania jakości wody, ulepszania technologii, obniżania kosztów produkcji. Ważnymi działaniami jest też stałe poszerzanie automatyzacji procesów i ich komputeryzacja.

Zrealizowanie kompleksu wodociągowego „Raba” dało aglomeracji krakowskiej komfort bezpieczeństwa w zakresie zaopatrzenia w wodę otwierając jednocześnie dalsze możliwości dla jej wszechstronnego rozwoju.

Takiego stanu jak w systemie zaopatrzenia w wodę nie udało się jeszcze osiągnąć w systemie oczyszczania ścieków. Mimo, że główne kolektory wzdłuż obydwu brzegów Wisły zostały zrealizowane jeszcze przed I wojną światową to połączenie ich syfonem i budowa Kolektora Płaszowskiego doprowadzającego ścieki z miasta do rzeki Drwiny wykonane zostały już po II wojnie do połowy lat pięćdziesiątych. Z kolei budowę obecnej oczyszczalni ścieków w Płaszowie rozpoczęto pod koniec lat sześćdziesiątych. Ze względów na ograniczone środki zrealizowano wyłącznie część mechaniczną pozwalającą na tzw. oczyszczanie wstępne. Oczyszczalnia ta o przepustowości 132 000 m³/d nawet w tym ograniczonym wydaniu jest za mała. Zatrzymuje wyłącznie zanieczyszczenia pływające na powierzchni, wleczone po dnie jak piasek i zawiesiny łatwo opadające. Natomiast w słabym stopniu lub nieusuwalne są zanieczyszczenia trudno opadalne lub rozpuszczone, które wymagają nowoczesnych procesów biochemicznych prowadzonych w przygotowanych do tego reaktorach. Jest to za mało jak na tak dużą aglomerację i za mało jak na potrzeby obowiązujących przepisów krajowych jak i dyrektyw Unii Europejskiej, a także podpisanych przez nasz kraj międzynarodowych konwencji o ochronie Morza Bałtyckiego. Ten stan jest wysoce niezadawalający tym bardziej, że oprócz zanieczyszczenia Wisły ma on jeszcze inne ujemne następstwa a mianowicie częściowo tylko oczyszczone ścieki powodują dalsze dodatkowe osadzanie zawiesin w bezpośrednim odbiorniku tj. Drwinie, które z biegiem lat cofając się do kolektora – zmniejsza jego przekrój a tym samym i przepustowość.

Mimo tak niedobrej sytuacji w 550 tysięcznej zlewni Krakowa, los sprawił, że budowa właściwej, pełnej oczyszczalni rozpoczęta została dla niezależnego od krakowskiego systemu kanalizacyjnego Nowej Huty. System ten, budowany w większej części w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych łącznie z ówczesnym Kombinatem Metalurgicznym Huta im. Lenina i związaną z nim dzielnicą mieszkaniową, też zresztą zrzucił ścieki do Wisły bez jakiegokolwiek oczyszczania.

Budowa oczyszczalni „Kujawy” bo taka nazwa została jej nadana od nazwy przysiółka w miejscu jej lokalizacji – została rozpoczęta w roku 1991 i przechodziła jak to wówczas bywało z inwestycjami – różne koleje losu. Zmieniali się inwestorzy, biura projektowe, częściowi wykonawcy. Od roku 1995 zarządzanie projektem przekazano do MPWiK S.A. i wówczas w oparciu o pomiary na sieci stwierdzono, że nie będzie możliwości uzyskania pierwotnie projektowanego dopływu 110 000 m³/d gdyż nie potwierdziły się

prognozy bilansowe i dopływ ścieków w porze suchej nie osiąga 50 proc. tej ilości.

Zdecydowano więc o etapowaniu budowy w ten sposób, że ukończona, wyposażona i uruchomiona zostanie ogólnie rzecz biorąc połowa technologii oczyszczalni przy całkowitym ukończeniu towarzyszącej infrastruktury i obiektów pomocniczych. Jednocześnie też dla wykorzystania zbudowanych konstrukcji drugiego bloku oczyszczalni została opracowana koncepcja przerzutu części ścieków Krakowa z lewobrzeżnej zlewni Białuchy do systemu Nowej Huty za pomocą Kolektora Dolnej Terasy Wisły, który ma jeszcze inne oprócz wymienionego cele.

I etap Oczyszczalni Ścieków „Kujawy” został ukończony w ubiegłym roku i od roku jest w eksploatacji. Przyjmuje przeciętnie 50 000 m³/d ścieków w porze suchej, a dwukrotnie tyle blok biologiczny może przyjąć w porze deszczu. Wyniki pracy oczyszczalni są bardzo dobre i spełniają wymagania tak polskich jak i unijnych standardów.

Ten etap kosztował ok. 120 mln zł i był realizowany w części z funduszy Gminy i Huty T. Sendzimira. Znaczący udział miały jednakże budżet MPWiK S.A. oraz kredyty preferencyjne z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ok. 35 mln zł) i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ok. 10 mln zł).

II etap – o koszcie ok. 34 mln zł będzie realizowany w latach 2001–2002. Oczyszczalnia po tym etapie będzie mogła oczyszczać 80 000 m³/d bo tyle perspektywicznie można się spodziewać ze zlewni Nowej Huty i wymienionym uzupełnieniem z systemu Krakowa.

Jeszcze w trakcie budowy oczyszczalni „Kujawy” od roku 1997 MPWiK S.A. przystąpiło do przygotowania projektu inwestycyjnego pod nazwą „Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków Płaszów II”. Od 1997 wykonano prace przedprojektowe, a mianowicie koncepcję programową, studium wykonalności, ocenę oddziaływania na środowisko i inne towarzyszące analizy.

Prace te pozwoliły na określenie koniecznej wielkości i składu obiektowego inwestycji, przewidywanego zapotrzebowania na środki finansowe oraz skutków jakie dla przedsiębiorstwa niesie jej podjęcie w różnych wariantach finansowania. Studia te okazały się niezwykle przydatne bowiem w 1999 roku został ogłoszony program dostosowawczy Unii Europejskiej ISPA jako wsparcie inwestycji ekologicznych samorządów. Projekt Płaszów II – dzięki takiemu wcześniejszemu przygotowaniu przy równoczesnym umieszczeniu go na liście tzw. „Hot-spotów” czyli gorących punktów dla ochrony Morza Bał-

tyckiego – a pewnie też i dzięki niewątpliwej popularności naszego miasta w Europie – został uwzględniony w pierwszej grupie przedsięwzięć, których realizacja może zostać wsparta środkami finansowymi UE

Projekt Płaszów oznacza pełną mechaniczno–biologiczno–chemiczną oczyszczalnię ścieków o przepustowości 165 000 m³/d w porze suchej i 330 000 m³/d w porze deszczowej której szacunkowy koszt ocenia się w wysokości 300 mln zł tj. ok. 78 mln Euro.

Nasza aplikacja czyli wniosek o grant jest obecnie oceniona w Brukseli. Równoległe ze staraniami o dotację prowadzimy konsultacje w kwestii kredytu z Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju. Decyzje mają zapaść w najbliższych dwu miesiącach. Równoległe kończy się przygotowanie projektu budowlanego który jest warunkiem uzyskania pozwolenia na budowę i przeprowadzenia przetargu. Już dzisiaj prowadzimy remont istniejących obiektów które będą elementem oczyszczalni Płaszów II. Jeśli nasze starania o grant zakończyły by się pomyślnie to jeszcze przed upływem nadchodzącej pięcioletki w Płaszowie powinna funkcjonować nowoczesna oczyszczalnia ścieków. Wówczas to Kraków byłby jednym z nielicznych dużych miast Polski w których praktycznie całość ścieków podlegałaby należytemu oczyszczeniu. Jest to być może bardzo optymistyczny scenariusz, za którym kryje się olbrzymi wysiłek do poniesienia przez MPWiK S.A. ale może to być scenariusz realny jeśli będziemy mieć jak dotychczas wsparcie Radnych i Zarządu Miasta, a także pomoc i pilotowanie naszych spraw przez naszych Posłów w Warszawie. Nadal też liczyć chcielibyśmy na przychylność instytucji państwowych i samorządowych przy współpracy których będziemy realizować omawiany projekt.

Chodzi bowiem o nic innego jak o to by wszystkim nam bliski Kraków posiadał infrastrukturę na miarę nowoczesnych miast Europy.

Grzegorz Konopko

*Dyrektor Biura Wykonawczego Konwencji Klimatycznej
NFOŚiGW*

Maciej Sadowski

Wicedyrektor BWKK NFOŚiGW

Rola i możliwości samorządów gminnych w ochronie powietrza

Istota ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami polega na ograniczeniu emisji do atmosfery tych zanieczyszczeń stałych i gazowych, które wpływają na zmianę jej składu chemicznego i fizycznego. Szczególnie odnosi się to do takich zanieczyszczeń, które oddziałując na atmosferę zagrażają zdrowiu człowieka, jego działalności, istnieniu ekosystemów i innym elementom środowiska naturalnego (powierzchnia ziemi, woda).

Ograniczenie emisji uzyskuje się poprzez zapobieganie ich powstawaniu, ograniczeniu ilości substancji zanieczyszczających emitowanych do powietrza, a także drogą usuwania zanieczyszczeń już wyemitowanych.

Zanieczyszczenia pochodzą ze źródeł naturalnych oraz w wyniku pośredniej jak i bezpośredniej działalności człowieka. Emisje ze źródeł naturalnych to zanieczyszczenia gazowe i pyły będące wynikiem działalności wulkanicznej, metan pochodzący z rozkładu materii organicznej, areozol morski, czy też związki azotu pochodzące z procesów nitryfikacji i denitryfikacji. Przez okres istnienia Ziemi natura wypracowała mechanizmy sprawiające, że procesy emisji zachodzące od czasu powstania kuli ziemskiej i życia organicznego, znajdują się w równowadze z procesami absorpcji i eliminacji tych zanieczyszczeń i sprawiają, że skład chemiczny i własności fizyczne atmosfery nie ulegają istotnym zmianom, a jedynie okresowym wahaniom podobnie jak cały system środowiska naturalnego.

Działalność człowieka od samego początku jego istnienia emituje do atmosfery dodatkowe zanieczyszczenia będące wynikiem zmian w zagospodarowaniu powierzchni ziemi (wypalanie lasów, uprawa ziemi), intensyfikacji produkcji rolniczej (rozkład biomasy, hodowla zwierząt, stosowanie nawozów

sztucznych) i wreszcie produkcję przemysłową oraz spalanie surowców energetycznych. W przeciwieństwie do emisji ze źródeł naturalnych emisja będąca wynikiem działalności człowieka jest dodatkową, nienaturalną ingerencją w miarę stabilny stan chemiczno-fizyczny atmosfery. Proces emisji wzrastał z rozwojem gospodarczym i cywilizacyjnym i wielu przypadkach przekroczył poziom bezpiecznej koncentracji dla człowieka i środowiska, a także zwiększył swój zasięg daleko poza obszar źródłowy obejmując rozległe obszary kontynentów i oceanów.

Antropogeniczne zanieczyszczenia pochodzą z trzech źródeł: obszarowy (rolnictwo, leśnictwo), punktowy (zakłady produkcyjne) i mobilny (transport). Spośród długiej listy zanieczyszczeń (w Polsce 62 substancje zanieczyszczające są objęte opłatami) należy wymienić kilka podstawowych. Najbardziej powszechne to pyły, dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek i dwutlenek węgla, metale ciężkie, a także metan, trwałe i lotne związki organiczne, wreszcie tzw. gazy przemysłowe, nie występujące w sposób naturalny w środowisku (niektóre związki fluoru, chloru i bromu).

Większość tych zanieczyszczeń pochodzi ze spalania, transportu i przetwarzania surowców energetycznych, pewna część z rozkładu materii organicznej (metan), a gazy przemysłowe stanowią wynik działalności produkcyjnej człowieka.

Lista negatywnych bezpośrednich i pośrednich oddziaływań nadmiernej koncentracji tych zanieczyszczeń jest długa. Należą do nich:

- wzrost zachorowalności ludzi (zawały, choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, deformacje płodu, choroby oczu, układu kostnego i skóry, alergie);
- schorzenia i giniecie gatunków zwierząt i innych organizmów żywych;
- niszczenie roślinności spadek wydajności plonów;
- korozję metali;
- niszczenie konstrukcji budowlanych
- niszczenie odzieży
- zwiększenie zużycia maszyn i mechanizmów
- ocieplenie klimatu
- niszczenie warstwy ozonowej

Działalność gospodarcza prowadzona na terenie gminy bezpośrednio wpływa na stan i jakość powietrza nie tylko w skali lokalnej, lecz także regionalnej i globalnej w stopniu proporcjonalnym do jej intensywności i rodzaju. Zakłady produkcyjne działające na terenie gminy emitują do atmosfery znaczące ilości różnych zanieczyszczeń i mają określone prawem obowiązki dbałości o stan powie-

trza, a rola gminy polega w tym zakresie na kontrolowaniu wypełniania nałożonych zadań i współpracy z wyższymi organami administracji rządowej i samorządowej.

W zakresie gospodarki komunalnej podstawowymi elementami oddziałującymi na jakość powietrza są emisje z systemów grzewczych i palenisk domowych oraz wysypisk komunalnych i oczyszczalni ścieków. Ponadto gmina ma także możliwości oddziaływania na wielkość emisji związanej z działalnością rolniczą, usługową i w pewnym stopniu także na emisję ze środków transportu.

W zakresie energetyki obowiązkiem gminy jest formułowanie programów energetycznych z uwzględnieniem możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zasobów energii.

Rola gminy w ochronie powietrza nie jest *explicite* wyrażona w żadnym dokumencie prawnym. Jednakże obowiązki w tym zakresie wynikają z ogólnych zadań nałożonych na gminę w zakresie ochrony środowiska i kształtowania gospodarki paliwami i energią. Obowiązki te wynikają z Art. 74 Konstytucji RP, Art. 7 Ustawy o samorządzie gminnym, Art. 66 i Art. 88 Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, z Art. 18 i 19 Prawa energetycznego, a także kilku innych ustaw pokrewnych (ustawa o lasach, gospodarce gruntami i zagospodarowaniu przestrzennym).

Wobec ogromu obowiązków nałożonych na gminy, a mających znacznie większy priorytet niż ochrona środowiska należy zadać sobie pytanie czy rzeczywiście problem jakości powietrza ma znaczenie dla życia i zdrowia jej mieszkańców, działalności gospodarczej i stanu infrastruktury stanowiącej własność gminy? Czy warto ponosić koszty w celu poprawy tego stanu?

Odpowiedzią na to pytanie może być poniższy przegląd wpływu zanieczyszczeń powietrza na te dziedziny oraz szacunek kosztów takich oddziaływań.

Biorąc pod uwagę, że energetyka odgrywa dominującą rolę w emisji zanieczyszczeń powietrza, działania władz gminy zmierzające do jej ograniczenia powinny skupiać się na ograniczeniu marnotrawstwa energii o poprawy jakościowej paliw. Jak wynika z doświadczeń prof. Guły z FEWE Kraków z realizacji projektów racjonalizacji energii w różnych gminach, największe marnotrawstwo energii występuje tam, gdzie nie ma środków na jej oszczędzanie.

Oszczędność energii, a tym samym redukcję emisji zanieczyszczeń można w gminie uzyskać poprzez (E. Radwański 2000):

- optymalizację struktury sieci wodociągowej i dostosowanie jej funkcjonowania do przebiegów dobowych obciążeń poboru energii;
- automatyzację sterowania urządzeniami mechanicznymi w oczyszczalniach ścieków i utylizację gazów palnych;

- sortowanie odpadów oraz wykorzystanie gazu wysypiskowego i odpadów palnych do produkcji nośników ciepła: pary i gorącej wody;
- optymalizacja oświetlenia ulic przez dobór wysokosprawnych źródeł światła;
- usprawnienie transportu poprzez poprawę układu komunikacyjnego, budowę ciągów pieszych i rowerowych, modernizacja organizacji ruchu, wykorzystanie sieci kolejowej;
- modernizacja energetyczna systemów ogrzewania budynków publicznych, sterowanie ogrzewaniem, wykorzystanie lokalnych źródeł ciepła;
- termoizolacja budynków mieszkalnych, wprowadzenie automatyki regulacji systemów ogrzewczych, modernizacja domowych systemów grzewczych;
- zamiana węgla na gaz;
- wykorzystanie paliw o mniejszej zawartości siarki;
- promocja wysokosprawnych energetycznie urządzeń domowych (oświetlenie, sprzęt audiowizualny, urządzenia chłodnicze, kuchenki i in.).

W pozostałych dziedzinach takimi działaniami mogą być: optymalizacja nawożenia nawozami mineralnymi, produkcja biogazu z obornika i gnojowicy, wykorzystanie słomy i odpadków drewnianych do ogrzewania i inne. Te i inne działania prowadzą do redukcji emisji podstawowych zanieczyszczeń powietrza.

Wpływ nadmiernej koncentracji zanieczyszczeń na działalność produkcyjną nie jest dostatecznie poznany w kategoriach ilościowych. Najlepiej poznany jest wpływ na zdrowie człowieka i na środowisko. Natomiast w odniesieniu do działalności gospodarczej oceny mają przede wszystkim charakter jakościowy.

Jednym z głównych źródeł zanieczyszczeń związkami siarki są paleniska domowe i transport samochodowy, powodujące wzrost koncentracji w bezpośrednim otoczeniu człowieka. Emisje z kominów zakładów energetycznych i przemysłowych mają z kolei wpływ na koncentrację tych związków w wyższych warstwach troposfery. Cząstki związków siarki znajdujące się w atmosferze reagują z kroplami wody tworząc kwas siarkowy. Powoduje to zakwaszenie opadów, a w konsekwencji roślin, gleby i wody wpływając na spadek ich produktywności. Sprzyja także intensyfikacji korozji metali i uszkodzenia maszyn i mechanizmów. Aerozol znajdujący się w powietrzu pod wpływem reakcji fotochemicznych tworzy smog stanowiący, w przypadkach dużej koncentracji poważne zagrożenie zdrowia i życia dzieci i osób starszych.

Wpływ tych związków (tlenki siarki, aerozole kwasu siarkowego i siarczanów) na zdrowie człowieka objawia się we wzroście zachorowań na choroby laryngologiczne, choroby oczu, zakłócenia układu oddechowego prowadzące przy dużych koncentracjach do śmierci.

Źródłem tlenków azotu są zarówno procesy spalania surowców energetycznych jak i emisja z silników spalinowych w transporcie, a także procesy przemysłowe i działalność rolnicza. Najbardziej zagrożone są grupy zawodowe pracowników przemysłu chemicznego, górnictwa i rolnictwa, a także mieszkańcy obszarów z intensywnym ruchem samochodowym. Podstawowym zagrożeniem jest wzrost zachorowalności na choroby dróg oddechowych, aż do zapalenia i obrzęku płuc i do uduszenia włącznie.

Najważniejszym źródłem tlenku węgla są silniki spalinowe oraz spalanie paliw i niektóre procesy przemysłowe. Szczególnie szkodliwe są przestarzałe i niesprawne paleniska domowe oraz spalanie odpadów. Tlenek węgla zaburza transport tlenu w organizmie, uszkadzając układ nerwowy i układ krążenia. Większe koncentracje tego gazu prowadzą do zgonów.

Metale ciężkie będące efektem emisji przemysłowych i spalin samochodowych powodują choroby układu nerwowego, uszkodzenia nerek i wątroby, uszkodzenia płodów o także szereg innych chorób.

Dwa kolejne gazy tj. dwutlenek węgla i metan wprawdzie nie mają bezpośredniego wpływu na zdrowie i gospodarkę w gminie, jednak jako gazy cieplarniane przyczyniają się do ocieplenia klimatu, a konsekwencje tego są dla społeczeństwa istotne. Oddziałuje ono niekorzystnie na stosunki wodne, wydajność pól, zmianę zapotrzebowania na energię, zdrowie mieszkańców. Redukcję emisji można osiągnąć poprzez poprawę efektywności spalania surowców energetycznych, zamianę paliw na zawierające mniej pierwiastka węgla i energię odnawialną, ograniczenie rozkładu materii organicznej, ograniczenie fermentacji jelitowej zwierząt hodowlanych, wykorzystanie energetyczne gazu wysypiskowego, zmniejszenie zużycia paliw w transporcie drogowym.

Jak wynika z powyższego przeglądu, działania na rzecz ograniczenia emisji zanieczyszczeń wpływają korzystnie na środowisko, a także przynoszą konkretne korzyści ekonomiczne. Np. realizacja programu oszczędzania energii przyniosła jednej z gmin oszczędności kosztów eksploatacji rzędu 50 proc. w stosunku do kosztów ponoszonych przed realizacją programu. Natomiast zastosowanie pompy ciepła do ogrzewania budynku zmniejszają koszty o 75 proc. w stosunku do ogrzewania gazowego. Oszczędności te wynikają z:

- eliminacji popiołów w przypadku zamiany paliw lub ich ograniczenia w przypadku poprawy efektywności spalania;
- redukcji kosztów transportu i składowania węgla przy zamianie paliw na gazowe i lokalne źródła odnawialne;
- ograniczenia odpadów komunalnych i rolniczych w przypadku pro-

dukcji i wykorzystania biopaliw i gazu wysypiskowego;

– redukcji zapotrzebowania na energię poprzez racjonalizację jej wykorzystania;

– poprawa jakości wód podziemnych i powierzchniowych w wyniku optymalizacji wykorzystania nawozów sztucznych i naturalnych oraz wykorzystanie obornika i gnojowicy do produkcji paliw;

– zmniejszenie kosztów transportu publicznego i indywidualnego poprzez racjonalizację systemu transportowego;

– redukcję kosztów ochrony zdrowia.

Poprawie jakości powietrza sprzyjają działania stymulowane przez władze państwowe polegające na tworzeniu zachęt do podejmowania takich aktów prawnych (np. ustawa o termomodernizacji, prawo energetyczne) i pomoc finansową, zapewnioną przez takie instytucje jak fundusz ochrony środowiska, Ekofundusz, zagraniczne środki pomocowe i fundusze przedakcesyjne Unii Europejskiej. Wraz ze środkami własnymi przedsiębiorstw i gmin pozwalają one na podejmowanie znaczących inwestycji sprzyjających ochronie powietrza.

Aktywność gmin w tym zakresie jest już istotna. Świadczy o tym m.in. liczba inwestycji gminnych w których uczestniczy Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska, który w okresie ostatniego dziesięciolecia sfinansował ok. 200 takich projektów. Inwestycje te pokrywają całe spektrum działań o których mowa powyżej. I tak np. w latach 1990–1999 zrealizowano m.in.

1. Opomiarowanie poboru ciepłej wody w zasobach mieszkaniowych Leszna.
2. Modernizacja oświetlenia ulicznego Radomia.
3. Budowa odsiarczania spalin w ciepłowni Zabobice w Jeleniej Górze.
4. Modernizacja kotłowni miejskiej wraz z instalacją odsiarczania spalin w Opocznie.
5. Gazyfikacja gmin Zwierzyniec, Krasnobród i Adamów.
6. Zamiana ogrzewania 2 szkół z węglowego na gazowe w gminie Mszana Dolna.
7. Gazyfikacja wsi Poręba Wielka.
8. Zamiana ogrzewania z węglowego na olejowe w szkole i przychodni w gminie Moryń.
9. Budowa kotłowni wykorzystującej słomę jako paliwo w gminie Grabowiec.
10. Geomatralny system ogrzewania szkoły podstawowej w Bańskiej Niżnej.
11. Wykorzystanie biogazu z oczyszczalni ścieków do produkcji energii elektrycznej i ciepła w Toruniu.

Tak więc odpowiadając na pytanie, czy warto angażować się gminom w ochronę powietrza odpowiedź jest jednoznaczna. Naprawdę warto.

Janusz Kudłacik

Burmistrz Miasta Żywiec

Jerzy Starypan

Prezes Spółki „Beskid” w Żywcu

Program segregowania i utylizacji odpadów komunalnych na przykładzie spółki 18 gmin Żywiecczyzny

Spółka z o.o. „Beskid” – zakład gospodarki odpadami komunalnymi – działa na podstawie umowy z dnia 27 maja 1994 r. oraz wpisu do rejestru gospodarczego Sądu Rejonowego w Bielsku Białej. Spółka z o.o. „Beskid” została utworzona w wyniku porozumienia 18 gmin Żywiecczyzny w celu rozwiązania problemów gospodarki odpadami komunalnymi na ich terenie.

Spółka w latach 1995-1997 wybudowała zakład utylizacji w Żywcu przy ul. Kabaty, składający się ze stacji segregacji, składowiska i kompostowni, wykorzystując tanie źródła finansowania – dotacje, pożyczki preferencyjne, kredyty. Od stycznia 1995 r. gminy Spółki rozpoczęły realizację przyjętego programu gospodarki stałymi odpadami komunalnymi tj.

- zmiana systemów gromadzenia i usuwania odpadów komunalnych;
- wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych „u źródeł” ich powstawania;
- organizacja pośrednich stacji gromadzenia i doczyszczania surowców;
- wprowadzenie opłat za usuwanie odpadów.

Udziałowcami Spółki „Beskid” są: miasto Żywiec, które obejmuje 51 proc. udziałów, ponieważ zapewniło miejsce na budowę zakładu utylizacji na swoim terenie, oraz gminy Łodygowice, Lipowa, Jeleśnia, Rajcza, Szczyrk, Czernichów, Ślemień, Świnna, Łękawica, Gilowice, Węgierska Górka, Milówka, Radziechowy – Wieprz, Koszarawa, Ujsoły oraz Wilkowice i Buczkowice, obejmujące 29 proc. udziałów proporcjonalnie do liczby mieszkańców, a tak-

że Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach (20 proc.).

18 gmin należących do Spółki „Beskid” to prawie 1/3 powierzchni województwa bielskiego (1 130 km²), zamieszkała przez 175 000 osób. 31 proc. tej powierzchni (35 tys. ha) to obszar Żywieckiego Parku Krajobrazowego (gminy Jeleśnia, Świnna, Węgierska Górka, Milówka, Rajcza). Centralną część rejonu zajmuje zbiornik retencyjny – Jezioro Żywieckie.

I. STACJA SEGREGACJI

1. Część zadaszona stacji: wiata na makulaturę, szmaty i tworzywa sztuczne (folia) – wyposażona w dwie prasy hydrauliczne do belowania surowców.

2. Część niezadaszona stacji: trzy taśmociągi do ręcznego doczyszczania szkła bezbarwnego i mieszanego oraz doczyszczania i rozdziału drobnego złomu; boksy o kubaturze 60 m³ (6x5x2m) w ilości 9 sztuk do gromadzenia: szkła, puszek i drobnego złomu stalowego oraz aluminiowego.

3. Hala doczyszczania odpadów z tworzyw sztucznych z linią do przerobu mieszaniny tworzyw sztucznych.

4. Magazyny odpadów szkodliwych i uciążliwych dla środowiska: zużyte baterie, akumulatory, świetlówki, przeterminowane lekarstwa, zużyty olej.

II. SKŁADOWISKO ODPADÓW KOMUNALNYCH

Kwatera I

– powierzchnia – 23 730 m²

– objętość geometryczna – 188 650 m³

– chłonność – 660 275 m³

– czas eksploatacji – 8 lat

Obiekty technologiczne składowiska:

1. Uszczelnienie dna i skarp – uszczelnienie dwuwarstwowe z folii HDPE gr. 2 mm

2. Drenaże – a) drenaż kontrolny

b) drenaż główny czaszy składowiska

3. Podczyszczalnia – unieszkodliwianie wód odciekowych

4. Studzienki odgazowujące – 9 szt.

5. Składowisko materiału okrywkowego

6. Portiernia

7. Brodzik dezynfekcyjny

8. Waga samochodowa

9. Kompaktor typ DINO-4 (Hydmet Głogów)

10. Ogrodzenie i strefa zieleni izolacyjnej

11. Sieć monitoringu lokalnego – 4 piezometry o łącznej głębokości 80 mb

III. KOMPOSTOWNIA ODPADÓW ORGANICZNYCH.

Obiekty technologiczne kompostowni:

1. Budynek kompostowni z bioreaktorem typ HERHOF wraz z urządzeniami technologicznymi i zapleczem

2. Wiata ze stanowiskami:

• magazynowania wsadu

• składowania materiału strukturalnego

• dojrzewania kompostu

3. Plac magazynowania kompostu

4. Kanalizacja deszczowa i sanitarna

5. Wyposażenie technologiczne: ładowarka, rozdrabniarka i sito.

Parametry technologiczne procesu kompostowania w bioreaktorze Herhof:

• stosunek węgla do azotu (C/N) – (25÷35) : 1

• porowatość kompostowanego materiału – 25–35 %

• zawartość wody w kompostowanym materiale – 55–65 %

• ciężar nasypowy wsadu – 450÷650 kg/m³

• straty technologiczne masy wsadu – 30–40 %

• ciężar nasypowy kompostu – 450÷550 kg/m³

• **czas kompostowania w bioreaktorze – 7–11 dni**

Parametry techniczne bioreaktora HERHOF:

• wydajność – 1200–1400 t/rok

• **waga masy kompostowanej (wsadu do bioreaktora) – max. 35 t.**

• czas pracy bioreaktora – 50 tygodni/rok (35÷40 wsadów)

• **pojemność bioreaktora – 60 m³**

WDRAŻANIE SYSTEMU SELEKTYWNEJ ZBIÓRKI ODPADÓW

Pierwsze próby segregacji odpadów komunalnych podjęto na terenie miasta Żywca w 1992 r. poprzez zorganizowanie odbioru surowców wtórnych w systemie kontenerowym i specjalistycznych pojemnikach PA 1100. Zbiórkę prowadzono w kilkunastu kontenerach KP7 o poj. 7m³ podzielonych na trzy komory z przeznaczeniem na różne surowce oraz 300 szt. pojemni-

ków PA 1100. Cechą charakterystyczną ww. pojemników jest ich oznakowanie – odpowiednio dobrana kolorystyka, napisy i kształt otworów wrzutowych. Kontenery i pojemniki rozstawiono w ciągach handlowych i osiedlach mieszkaniowych budownictwa jedno i wielorodzinnego przy zachowaniu zasady, że jeden zestaw przypada na ok. 500 mieszkańców.

Pomimo regularnego wywozu odpadów balastowych z pojemników na nieczystości komunalne przez Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Żywcu, stopień czystości surowców wtórnych wybieranych z pojemników na segregację nie przekraczał 30 proc. Tak słabe wyniki można tłumaczyć małą świadomością mieszkańców oraz brakiem bezpośrednich motywacji finansowych.

Doświadczenia omawianego okresu próbnego segregacji odpadów komunalnych w znacznym stopniu wpłynęły na decyzję o umieszczeniu we wspólnym programie gospodarki odpadami komunalnymi, przyjętym przez gminy Spółki „Beskid”, segregacji odpadów komunalnych „u źródeł” ich powstawania. Surowce wtórne miały być segregowane przez mieszkańców i gromadzone w workach kolorowych z LDPE, odpady organiczne w brązowych pojemnikach kompostowych a odpady nieużyteczne w pojemnikach na balast (w gminach wiejskich przejściowo w czarnych workach).

Pierwszą gminą (należącą do Spółki BESKID), która wprowadziła system segregacji była gmina Żywiec. Zestawy wieszakowo–workowe (o wartości jednostkowej ok. 10 zł) sfinansowane przez Urząd Miasta, rozdano za darmo właścicielom posesji oraz umieszczono w blokach mieszkaniowych na klatkach schodowych. Worki foliowe (podobnie jak wcześniej pojemniki) są odpowiednio oznakowane kolorystycznie i nadrukowane instrukcją segregowania:

- biały – szkło białe
- zielony – szkło kolorowe
- niebieski – makulatura i szmaty
- czerwony – puszki, drobny złom,
- żółty – tworzywa sztuczne.

Ilość stanowisk z pojemnikami i kontenerami na surowce wtórne zmniejszono, a w dzielnicach o zabudowie jednorodzinnej zlikwidowano całkowicie. Zestaw wieszakowo–workowy wręczano tylko tym mieszkańcom, którzy mieli zawartą umowę na wywóz odpadów. Mieszkańcy zawierający nowe umowy otrzymywali pojemniki na balast w formie leasingu. Akcja ta spowodowała zdecydowany wzrost zawieranych umów na wywóz odpadów z posesji; z 750 na końcu 1993 r. do 4000 obecnie, co stanowi prawie 90 proc. nieruchomości.

Odpady balastowe gromadzone są w pojemnikach SM 110, kontenerach PA 1100 i KP 7, a wywożone kubłówkami lub hakowcami.

Zestawy wieszakowo–workowe rozdano w grudniu 1994 r., a w lutym 1995 r. rozpoczęliśmy ich zbiórkę. Wywóz kolorowych worków z surowcami odbywa się samochodami ciężarowymi, skrzyniowymi lub w kontenerach KP 7 otwartych. W ramach rozpropagowania idei segregacji odpadów „u źródeł” ich powstawania ustalono dla wspólnego programu gospodarki odpadami, dwuletni okres promocyjny: koszty wywozu i wymiany worków na surowce wtórne pokrywa Urząd Miejski w Żywcu. Mieszkańcy płacą tylko za wywóz i składowanie odpadów balastowych. Obecnie dalej stosowana jest promocja za segregację odpadów.

Efekty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych za lata 1995/99 w odniesieniu do wszystkich odpadów oraz dla grupy mieszkańców Żywca, objętych segregacją, przedstawiają załączone tabele z wykresami. Najlepsze wyniki osiągane są przez mieszkańców budynków jednorodzinnych w Żywcu.

Kolejnym etapem realizacji założeń systemu selektywnej zbiórki jest wprowadzenie go w pozostałych gminach Spółki. Wprowadzenie systemu selektywnej zbiórki odpadów „u źródeł” ich powstawania w gminach wiejskich napotyka na większy opór ze strony mieszkańców, którzy do tej pory pozbywali się swoich odpadów na koszt Urzędów Gmin, wysypując je do kontenerów KP–7 rozstawionych z różną gęstością. Wprowadzenie stanowisk wieszakowo – workowych na gminy wiejskie rozpoczęto w lutym 1996 roku, dlatego efekty zbiórki surowców są skromniejsze niż w Żywcu. Zgodnie z założeniami, posesje w gminach wiejskich wyposażone są również w stanowiska workowo–wieszakowe. Oprócz ww. worków zastosowano dodatkowo worek w kolorze czarnym dla gromadzenia odpadów balastowych (nieużytecznych). W gminach zrezygnowano z systematycznej zbiórki makulatury, wprowadzając akcyjną jej zbiórkę.

W gminach przy wprowadzaniu systemu selektywnej zbiórki wprowadzono różne sposoby odpłatności:

- ilościowy z promocją (na wzór Żywca)
- ryczałtowy z upustem za segregację

Worki z surowcami wtórnymi z bliżej położonych gmin przywożone są wprost do zakładu Spółki „Beskid”. Z gmin dalej położonych worki zwożone są na stacje przeładunkowe. Stacje przeładunkowe to zorganizowane miejsca gromadzenia odpadów składające się z kontenerów KP 7 odpowiednio pomalowanych i oznakowanych. Ilość tych stacji zależy od struktury zabudo-

wy. Obecnie działają trzy takie stacje – w Milówce, w Szczyrku i w Jeleśni. Ze stacji przeładunkowych wypełnione kontenery z poszczególnymi surowcami przewożone są na zakład utylizacji Spółki „Beskid”.

W lipcu 1997 roku rozpoczęto na terenie Żywca wprowadzać stopniowo selektywną zbiórkę bioodpadu systemem specjalistycznych pojemników Schäfera. Zbiórkę wprowadzono najpierw na osiedlach budynków jednorodzinnych, targowiskach i hurtowniach warzywniczych, a od kwietnia ub. r. na osiedlach bloków mieszkalnych wielorodzinnych. Obecnie zbiórka prowadzona jest w 500 pojemnikach 120, 140 i 240 litrowych.

W 1999 r. w bioreaktorze Herhofa prowadzone było kompostowanie przede wszystkim odpadów kuchennych i zielonych o łącznej ilości 414 ton. Odrębnymi partiami kompostowano osady z oczyszczalni miejskiej w Żywcu. Przeprowadzono także wstępne próby technologiczne wykorzystania odpadów przemysłowych do kompostowania.

Po pięciu latach wdrażania systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych „u źródeł” ich powstawania, osiągnięte wyniki potwierdzają słuszność przyjętych założeń. Surowce zbierane tym systemem są bardzo czyste. Stopień czystości surowców wtórnych zbieranych w workach foliowych dochodzi do 90 proc. Przyczyną tak wysokiej czystości jest m.in. to, że stanowisko wieszakowo-workowe na posesji ma imiennego właściciela, który poczuwa się do odpowiedzialności za segregację swoich odpadów.

Oceniając doświadczenia poszczególnych gmin oraz ich osiągnięcia można wysnuć wnioski, że wprowadzeniu segregacji odpadów musi opierać się na:

- ustaleniu racjonalnego systemu odpłatności za wywóz odpadów;
- dobrze zorganizowanym systemie gromadzenia i wywozu odpadów;
- kompleksowej i ciągłej edukacji ekologicznej;

Władze samorządowe muszą mieć świadomość, że im bardziej jest rozwinięty system gospodarki odpadami komunalnymi tym droższy. Koszty te mogą być pokrywane albo przez mieszkańców albo z budżetu gminy.

Surowce wtórne, po doczyszczaniu, zbelowaniu i zagęszczeniu, odsprzedawane są różnym odbiorcom:

- makulatura i szmaty sprzedawane są Zakładowi Produkcji Tektury w Wadowicach i w Tychach;
- stłuczka szklana odbierana jest przez firmę Recykling Centrum przy hucie szkła w Jarosławiu;
- opakowania szklane zwrotne sprzedawane są hurtowniom monopolowym;

– złom stalowy odbierany jest przez miejscowy skup złomu, natomiast złom aluminiowy przez Zakłady Metali Lekkich w Kętach;

– butelki PET stanowiące 50 proc. objętości wszystkich tworzyw, odbierane są przez firmę HANEX w Sokółce;

– pozostałe tworzywa, zabrudzone i zmieszane rodzajami, wykorzystywane są do produkcji drobnych elementów ogrodowych, na miejscu w zakładzie Spółki BESKID.

W ramach wspólnego programu prowadzona jest również zbiórka odpadów szkodliwych i uciążliwych dla środowiska:

– zbiórką zużytych baterii zajmują się szkoły średnie, podstawowe i przedszkola;

– przeterminowane lekarstwa zbierają apteki, ośrodki zdrowia, przychodnie lekarskie i zakładowe;

Organizacją tej zbiórki zajmują się oraz koszty przewozu zabezpieczają urzędy gmin. Bezpieczne gromadzenie i utylizację odpadów szkodliwych i uciążliwych organizuje Spółka „Beskid”.

W ub. roku zebraliśmy 1400 kg baterii, 450 kg świetlówek, 5940 kg akumulatorów. Baterie zbierane były przez dzieci w ramach konkursów organizowanych przez szkoły. Zużyte świetlówki były odbierane selektywnie ze szkół i instytucji, duża część była wyłapywana z odpadów podczas zrzutu na składowisku. Podobnie ze zużytymi akumulatorami, których dużą ilość wyłapano z odpadów komunalnych i komunalnopodobnych.

Edukacja ekologiczna

Stan świadomości ekologicznej społeczeństwa i stan jego zamożności to główne przesłanki mające wpływ na powodzenie wprowadzonych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska. Dobrze zorganizowana edukacja ekologiczna, bodźce duchowego i materialnego zainteresowania znacznie przyspieszają tempo zachodzących przemian w obrębie gospodarki odpadami. Podjęto różne działania edukacyjne, aby program gospodarki odpadami komunalnymi był zaakceptowany i przyjęty przez społeczeństwo:

– w 1991 r. rozpoczęło nauczanie Technikum Ochrony Środowiska ze specjalnością gospodarka odpadami,

– od 1993 r. Rada Miejska Żywca realizuje program wspierania proekologicznych postaw mieszkańców,

– od 1994 r. działa Miejskie Centrum Ekologiczne dysponujące lokalem z salą wykładową na 30 miejsc, czytelnią oraz filmoteką,

– organizowane są olimpiady wiedzy ekologicznej, konkursy, spotkania w szkołach,

– realizowany jest program polsko-norweski CP (czystej produkcji),

– wszystkie działania są publikowane w prasie lokalnej i w telewizji osiedlowej oraz regionalnej.

Prezentowany program uzyskał duże uznanie w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Bielsku Białej, który finansował w 50 proc. zadania inwestycyjne. Natomiast uznanie Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wyraziło się w postaci nagrody w wysokości 1 mln zł w II edycji konkursu na zagospodarowanie odpadów komunalnych na terenach wiejskich. Była to nagroda najwyższa w tym konkursie w skali całego kraju. W grudniu 1998 roku WFOŚiGW w Bielsku – Białej przyznał nagrodę Spółce Beskid za kompleksowe rozwiązania w gospodarce odpadami. W 1999 roku miasto Żywiec uzyskało nagrodę Unii Europejskiej za postępy we wdrażaniu ustaw ochrony środowiska Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie gospodarki odpadami.

Realizowany program budzi bardzo duże zainteresowanie ze strony samorządów lokalnych. Odwiedziło nasz zakład kilkadziesiąt delegacji samorządowych z całej Polski m.in. z Warszawy–Wołomin, Rudy Śląskiej, Cieszyna, Markłowic, Przemyśla, Rzeszowa, Siewierza, Brodnicy, Namysłowa, Łodzi, Rybnika, Dąbrowy Górniczej. Firmy konsultingowe oraz organizacje ekologiczne sprowadzają do nas uczestników seminariów i szkoleń. Były u nas m.in. grupy szkoleń organizowanych przez ABRYŚ Poznań, Ekologus Bielsko Białe, Federacja Zielonych Oświęcim, Ośrodek Doradztwa Rolniczego Bielsko Białe, RECAL Kraków, LEM Kraków.

Spółka BESKID pragnąc zapoznać wszystkich zainteresowanych z osiągnięciami uzyskanymi w prowadzonej gospodarce odpadami komunalnymi uruchomiła punkt konsultacyjny w zakładzie utylizacji w Żywcu przy ul. Kabaty 2. Na zorganizowanie punktu Spółka otrzymała bezzwrotną dotację z USAID za pośrednictwem Fundacji Funduszu Współpracy z Warszawy.

Celem utworzenia punktu konsultacyjnego jest propagowanie najlepszych rozwiązań w zakresie gospodarki odpadami, udostępnianie informacji o osiągnięciach programu realizowanego przez firmę BESKID, rozpowszechnianie zebranych materiałów, w tym przekazanych przez Fundusz Współpracy, wymiana doświadczeń oraz prowadzenie edukacji ekologicznej.

Punkt konsultacyjny obsługuje:

– delegacje samorządowe zwiedzające nasz zakład utylizacji,

– grupy seminaryjne zapoznające się z naszym programem,

– szkoły podstawowe,

– praktykantów miejscowego Technikum Ochrony Środowiska,

– studentów różnych uczelni przygotowujących swoje prace dyplomowe z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi,

– projektantów konsultujących z naszym zakładem koncepcje gospodarki odpadami opracowanych dla innych gmin,

– szkolenia urzędników, nauczycieli w ramach naszego wewnętrznego programu edukacji ekologicznej.

We wrześniu 1998 roku Fundacja Fundusz Współpracy ponownie przyznał nam środki na edukację ekologiczną. Ze środków USAID wydaliśmy informator o segregacji dla mieszkańców i film o gospodarce odpadami przeznaczony do szkoleń młodzieży.

W porozumieniu z Polską Koalicją Przemysłową Na Rzecz Opakowań Przyjaznych Środowisku EKO-PAK w listopadzie ub. roku rozpoczęliśmy robocze warsztaty seminaryjne dla nauczycieli nt. gospodarki odpadami, a w szczególności zagospodarowania zużytych opakowań. Jest to część Programu Edukacyjnego Stowarzyszenia EKO-PAK pod nazwą LIDER (założenia programu przesyłamy w załączeniu), który jest realizowany wspólnie z Ogólnopolskim Programem Edukacji Ekologicznej „Krag” pod patronatem Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W tym roku cykl warsztatów obejmie udziałem po jednym nauczycielu z każdej szkoły podstawowej, średniej i gimnazjum.

Samorzady Żywiecczyzny realizując kompleksowy program gospodarki odpadami komunalnymi oczekują nie tylko poprawy stanu środowiska i warunków życia dla mieszkańców, ale także rozwoju turystycznego i gospodarczego swoich gmin.

Piotr Kownacki

Wiceprezes Zarządu Banku Ochrony Środowiska S.A.

Doświadczenia Banku Ochrony Środowiska S.A. w finansowaniu inwestycji ekologicznych

Waga zagadnień ochrony Środowiska jest obecnie tak duża, że znalazła wyraz w zapisach Konstytucji z 1997 r. Przyjęte w tym dokumencie: Zasada zrównoważonego rozwoju (art. 5) oraz obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego obecnym i przyszłym pokoleniom (art. 74) świadczą, że nadrzędną wartością w podejmowanych przez Państwo działaniach jest człowiek i środowisko w którym funkcjonuje.

Realizacja zapisów Konstytucji w dużej mierze zależy od inicjatywy i działań samorządu terytorialnego. Ochrona środowiska w znacznym stopniu stanowi zadanie gmin, a w miarę integracji polskiego prawa z prawem Unii Europejskiej, zadań tych będzie przybywać. Przegląd prawa unijnego w dziedzinie ochrony środowiska daje pogląd o licznych obowiązkach jakie czekają gminy.

Realizacja dyrektyw wiąże się z inwestycjami, których skala jest olbrzymia. Szacuje się, że dla osiągnięcia przez Polskę standardów obowiązujących w Unii Europejskiej konieczne są nakłady inwestycyjne rzędu 25-35 mld euro. Największe koszty będą związane z ograniczeniem zanieczyszczenia wód (14,0-21,8 mld euro), następnie ochroną powietrza (4,4-13,2 mld euro) i gospodarką odpadami (2,3-4,0 mld euro).

Dotychczasowe nakłady na ochronę środowiska w Polsce w porównaniu z powyższymi kosztami stanowią tylko niewielką ich część. W ostatnich latach Polska przeznaczająca na ochronę środowiska ok. 2 mld euro rocznie (w 1999 roku była to kwota 8584,9 mln zł), a łącznie z gospodarką wodną ok. 2,5 mld euro. Z danych statystycznych za ubiegły rok wynika, że ogólnie w nakładach na ochronę środowiska i gospodarkę wodną, gminy mają ok. 35-procentowy udział, po przedsiębiorstwach mających wkład ok. 55-procentowy. Występuje duże

zróżnicowanie nakładów gmin w zależności od kierunków inwestowania. I tak najwięcej środków – ok. 86,8 proc. ogólnych nakładów, gminy przeznaczają na inwestycje służące ochronie wód i gospodarce wodnej, zdecydowanie mniej bo ok. 7,4 proc. na gospodarkę odpadami i ok. 5,2 proc. na ochronę powietrza. Obecna struktura nakładów gmin odzwierciedla przyszłe potrzeby wynikające z wprowadzenia prawa unijnego do Polski. Aktywność inwestycyjna gmin w dziedzinie ochrony środowiska znajduje również swoje odzwierciedlenie w wynikach działalności kredytowej Banku Ochrony Środowiska S.A. Od początku istnienia, którego 10-lecie nastąpi w przyszłym roku, podstawową rolą Banku jest finansowanie działań proekologicznych, dzięki któremu staliśmy się uczestnikami polskiego systemu finansowania ochrony środowiska. Dzięki współpracy przede wszystkim z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a także wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innymi jednostkami, tj. Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej „Counterpart Fund”, Fundacją „Polska Wieś 2000” im. Macieja Rataja – donatorami środków na ochronę środowiska, Bank udziela preferencyjnych kredytów na realizację proekologicznych inwestycji podejmowanych przez różne podmioty, w tym gminy.

Obecne preferencyjne formy finansowania mają postać:

- kredytów ze środków donatorów: Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i funduszy wojewódzkich, EFRWP „Counterpart Fund”, Fundacji „Polska Wieś 2000” im. Macieja Rataja,
- kredytów ze środków Banku z dopłatami donatorów do oprocentowania,
- kredytów konsorcjalnych ze środków Banku oraz Narodowego Funduszu lub wojewódzkich funduszy.

Współpraca z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej trwa od początku istnienia Banku. Jednostka ta była głównym inicjatorem powołania Banku i stała się największym jego udziałowcem. Narodowy Fundusz dokonuje wyboru kredytowanych zadań oraz określa kierunek przeznaczania środków (dla kredytów z linii). Ustala także wysokość oprocentowania kredytów, przewidywane efekty ekologiczne oraz termin zakończenia realizacji inwestycji. Rolą Banku jest zapewnienie wykorzystania kredytu, terminowości jego spłaty oraz osiągnięcia efektu ekologicznego w określonym czasie. Współpraca z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej trwa terminie. Bank dokonuje również oceny techniczno-ekologicznej inwestycji oraz wiarygodności kredytobiorcy – przed podpisaniem umowy kredytowej. W trakcie realizacji inwestycji moni-

toruje jej przebieg, a po zakończeniu sprawdza zgodność uzyskanych efektów z założeniami.

Ponadto w latach 1999–2000 BOŚ S.A. dysponował środkami NFOŚiGW z trzeciej edycji linii, w ramach której możliwe było uzyskanie kredytów na:

- budowę małych i przydomowych oczyszczalni ścieków,
- zagospodarowanie odpadów,
- budowę kanalizacji sanitarnej,
- ograniczenie spalin z komunikacji masowej na terenach uzdrowiskowych poprzez dostosowanie silników spalinowych do paliwa gazowego.

Kredyty te cieszą się dużym zainteresowaniem klientów, przede wszystkim z uwagi na niskie oprocentowanie – 0,5 stopy redyskonta weksli (aktualnie 10,75 proc.). Udostępniona przez Narodowy Fundusz kwota 110 mln zł zostanie w pełni wykorzystana. W roku przyszłym spodziewana jest następna edycja linii kredytowych na zadania proekologiczne.

Współpraca kredytowa Banku z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska o gospodarki wodnej obejmuje aktualnie 11 funduszy. Polega na udzielaniu kredytów ze środków powierzonych, także w postaci linii kredytowych oraz kredytów ze środków Banku z dopłatami wojewódzkich funduszy do oprocentowania a także kredytów konsorcjalnych. W ramach współpracy z WFOŚiGW najczęściej kredytowane są zadania z dziedziny ochrony atmosfery, służące ograniczaniu lokalnej emisji zanieczyszczeń. Kredyty takie oprocentowane są na poziomie od 6 proc. p.a.

Kredyty udzielane przez Bank we współpracy z EFRWP „Counterpart Fund” są przeznaczone na gazyfikację oraz zbiorowe zaopatrzenie w wodę wsi i miast do 10 tys. mieszkańców. Przedmiotem kredytowania może być budowa sieci rozdzielczej średniego i niskiego ciśnienia, budowa i wyposażenie rozlewni ciekłego gazu propan-butan do butli lub zbiorników, budowa lokalnej sieci przesyłowej gazu propan-butan, zakup specjalistycznych środków transportu umożliwiających dowóz i napełnianie gazem butli i zbiorników na terenie gospodarstw rolnych oraz urządzenia służące do ujęcia i poboru wody jak również urządzenia do jej magazynowania, uzdatniania i rozprowadzania.

Także na instalacje gazowe w wiejskich obiektach użyteczności publicznej są przeznaczone kredyty z Fundacji „Polska Wieś 2000” im Macieja Rataja. Przedmiotem kredytowania może być m.in. zakup kotłów gazowych i olejowych, liczników gazowych, reduktorów i urządzeń instalacji olejowej, budowa sieci rozprowadzające olej i gaz.

Oprócz kredytów preferencyjnych, do których należą wszystkie rodzaje kredytów wymienione wyżej, od dwóch lat Bank aktywnie rozwija także komercyjne formy finansowania działań proekologicznych, które również są atrakcyjne dla klientów. Rok 1999 był okresem ożywionej działalności kredytowej Banku w zakresie udzielania kredytów proekologicznych o komercyjnej stopie oprocentowania. Kwota tych kredytów przewyższyła kwotę udzielonych proekologicznych kredytów preferencyjnych.

Są one realizowane w postaci następujących produktów:

- kredyt na zakup lub montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska, także w porozumieniu ze sprzedawcami bądź wykonawcami;
- kredyty na przedsięwzięcia termomodernizacyjne realizowane zgodnie z Ustawą z dnia 18 grudnia 1998 r. o wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych, w ramach których dotychczas przedmiotem kredytowania mogą być jedynie budynki mieszkalne, a od stycznia 2001 roku – mogą być także budynki służące do wykonywania przez jednostki samorządu terytorialnego zadań publicznych;
- kredyty na realizację przedsięwzięć proekologicznych w formule „trzeciej strony” (TPF, BOT);
- kredyty przeznaczone na energooszczędne przedsięwzięcia z zakresu modernizacji oświetlenia.

Klienci korzystający z kredytów na zakup lub montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska mają możliwość uzyskania środków finansowych w wysokości 100 proc. wartości zakupowanego urządzenia. W przypadku gdy sprzedawca jest jednocześnie wykonawcą zadania lub wykonawcą jest firma autoryzowana przez sprzedawcę, kredyt może również pokryć koszty montażu urządzeń. W ramach tego produktu Bank oferuje między innymi kredyty na zakup kotłów gazowych lub olejowych, pomp ciepła, okien o wysokim współczynniku izolacyjności, materiałów do ociepleń budynków, przydomowych oczyszczalni, rur preizolowanych i wielu innych wyrobów. Kredytowanie zakupu lub montaż urządzeń służących ochronie środowiska realizowane jest w dwóch formach: jako typowe kredyty komercyjne oraz kredyty udzielane w oparciu o porozumienia ze sprzedawcami urządzeń lub wykonawcami montażu. Szczególnie atrakcyjna jest druga forma zapewniająca korzyści dla wszystkich zainteresowanych stron: sprzedawcy – który oferując kredyt podnosi atrakcyjność wprowadzanych na rynek wyrobów, banku – zyskującego dystrybutorów nowego produktu, nabywcy – uzyskującego kredyt o oprocentowaniu na poziomie kilku procent, a więc znacznie niższym od komercyjnego.

W 1999 r. Bank rozpoczął udzielanie z własnych środków kredytów na przedsięwzięcia termomodernizacyjne, takie jak wprowadzenie ulepszeń, w wyniku których zmniejszone zostaną straty ciepła oraz zapotrzebowanie na energię, wykonanie przyłączy technicznych do scentralizowanego źródła ciepła oraz zmiana konwencjonalnego źródła energii na niekonwencjonalne, realizowane zgodnie z ustawą o wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych. Kredyty te są objęte premią polegającą na umorzeniu 25 proc. kredytu. BOŚ S.A. był pierwszym bankiem, który podpisał porozumienie z BGK – gdzie ustawa umiejscowiła Fundusz Termomodernizacyjny – i do dziś pozostaje liderem w udzielaniu „kredytów termomodernizacyjnych”, w gronie 34 upoważnionych do tego banków.

W ramach kredytów na modernizację oświetlenia ulicznego na energooszczędne, finansowane są zakupy niezbędnych dla realizacji tego celu urządzeń oraz pełny zakres prac modernizacyjnych. O atrakcyjności tych kredytów stanowi fakt, że inwestor nie musi generować środków na ich spłatę z bieżącej działalności. Spłata następuje z oszczędności uzyskanych w wyniku zmiany oświetlenia.

Generowanie własnych środków na realizację inwestycji nie wymaga również korzystania z formuły BOT (built, operate and transfer). Pozwala ona na kredytowanie firm, które na swój koszt wprowadzają odpowiednie technologie w obiektach zamawiającego w celu uzyskania oszczędności lub osiągnięcia zysku z eksploatacji realizowanych przedsięwzięć. Model ten może doskonale funkcjonować w przypadku różnorodnych zadań służących ochronie środowiska – takich, których celem jest uzyskanie oszczędności energii elektrycznej, energii cieplnej, zużycia wody, z tytułu zmniejszenia opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska, przedsięwzięć z zakresu składowania lub zagospodarowywania odpadów, oczyszczania ścieków czy uzdatniania wody.

Szeroka oferta Banku adresowana do podmiotów zainteresowanych ekologią ma swoje odzwierciedlenie w efektach dla ochrony środowiska. Miarą tych efektów, które potwierdzają jednocześnie znaczenie Banku dla ochrony środowiska, jest m.in.:

1. Znaczny udział wartości wypłaconych kredytów proekologicznych przez BOŚ S.A. w nakładach na ochronę środowiska w Polsce, który w 1999 r. wyniósł ok. 6 proc. (w okresie ostatnich pięciu lat wahał się w granicach 6–11 proc.);

2. Prawie 50-procentowy udział wartości wypłaconych kredytów proekologicznych w kwocie kredytów i pożyczek krajowych przeznaczonych na ochronę środowiska w 1999 r.;

3. Istotny wkład w uzyskane efekty ekologiczne.

Efekty z inwestycji zrealizowanych w 1999 r. przy udziale kredytów ekologicznych BOŚ S.A. w ogólnych efektach uzyskanych w wyniku przekazania do użytkowania wszystkich inwestycji w kraju stanowią odpowiednio:

- redukcja emisji gazów – 15,1 proc.;
- redukcja emisji pyłów – 12,9 proc.;
- przepustowość oczyszczalni – 34,3 proc.;
- długość sieci kanalizacyjnej – 8,8 proc.;
- powierzchnia składowisk – 7,1 proc.

Jednostki samorządu terytorialnego od początku były podstawowym partnerem Banku w działaniach na rzecz ochrony środowiska. W ubiegłym roku Bank współpracował z ponad 800 jednostkami, a około 300 z nich skorzystało z oferty kredytowej BOŚ S.A. W ogólnej wartości kredytów preferencyjnych kredyty dla gmin stanowiły zawsze duży udział. W 1999 r. było to 62,3 proc. kredytów udzielonych we współpracy z NFOŚiGW i WFOŚiGW. Jednocześnie należy zaznaczyć, że w ubiegłym roku udział kredytów Banku w wartości zadań kredytowanych wynosił niespełna 30 proc. i nie wyczerpywał potencjalnych możliwości w tym zakresie.

Największą grupę inwestycji realizowanych poprzez te podmioty stanowią zadania służące ochronie wód, tj. oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji, następnie zadanie związane z gospodarką odpadami, głównie komunalnymi.

Na podstawie dotychczasowych doświadczeń Banku uzyskanych podczas realizacji kredytowanych inwestycji należy stwierdzić, że stosowane w przedsięwzięciach gminnych technologie oczyszczania ścieków w pełni dają możliwość dotrzymania norm określonych w obecnie obowiązujących przepisach prawa polskiego i na ogół są też one przygotowane do spełnienia wymagań wynikających z przepisów Unii Europejskiej.

Także w dziedzinie odpadów obserwuje się zwiększenie ilości rozwiązań nastawionych na racjonalizację gospodarki odpadami i wykorzystywanie wartości surowych odpadów.

Wprowadzenie racjonalnych technologii jest na ogół wynikiem stosowania przepisów prawa oraz świadomości ekologicznej samych inwestorów, ale również wynikiem wprowadzanego przez Bank systemu ocen wniosków kredytowych pod kątem ekologicznym. Wszystkie te czynniki decydują o tym, że rozwiązania takie są bliskie spełnienia obowiązującej w Unii Europejskiej zasady najlepszej dostępnej technologii (Best Available Technology – BAT).

Bardzo wygodnym i elastycznym sposobem pozyskiwania źródeł finansowania inwestycji samorządowych jest emisja obligacji komunalnych.

Bank Ochrony Środowiska S.A. należy do liderów komunalnego rynku kapitałowego. Obsługa 8 programów emisji daje obecnie Bankowi trzecie miejsce w Polsce pod względem ilości obsługiwanych przedsięwzięć tego typu. Ponadto Bank zajmuje 8 miejsce pod względem wartości obsługiwanych programów emisji komunalnych i zadłużenia emitentów z tego tytułu.

Główne zalety obligacji komunalnych to:

- niskie koszty pozyskania środków,
- krótki czas pozyskania środków
- elastyczny sposób pozyskania środków
- nieodpłatna promocja Emitenta.

Koszty emisji i obsługi obligacji komunalnych są niższe niż koszty uzyskania i obsługi komercyjnego kredytu bankowego, analogicznego co do kwoty i terminu wykupu. Wynika to z faktu, że Emitent pozyskuje środki bezpośrednio z rynku finansowego z pominięciem pośrednika finansowego, występującego w przypadku pozyskiwania przez bank depozytów na finansowanie akcji kredytowej. Poziom oprocentowania kształtowany jest przez stopy procentowe 52-tygodniowych bonów skarbowych i rynkową marżę dla inwestora.

Pozyskanie środków poprzez emisję obligacji może nastąpić bez ustanowienia zabezpieczenia wymaganego przy zaciągnięciu kredytu.

Kompleksowa obsługa obligacji komunalnych przez BOŚ S.A. pozwala Emitentowi na szybkie pozyskanie źródeł finansowania projektów inwestycyjnych. Środki mogą trafić na rachunek już po ok. 7 dniach od daty podjęcia decyzji o emisji danej serii obligacji. Gmina czy powiat może zatem na bieżąco dostosować daty i wielkość źródeł pozyskiwania do planowanych potrzeb inwestycyjnych, natomiast BOŚ S.A. zapewnia Emitentowi pozyskanie tych środków.

Duża elastyczność oferty BOŚ S.A. wynika z możliwości wyemitowania dowolnej liczby serii obligacji, o terminach emisji i wykupu dopasowanych do założeń programu inwestycyjnego Emitenta. Innymi słowy, gmina czy powiat może wyemitować obligacje dokładnie w terminach, w których potrzebne będą środki, natomiast termin wykupu obligacji może zostać dokładnie dopasowany do możliwości spłaty.

Często niedostrzeganą korzyścią, która nie występuje przy zaciągnięciu kredytu bankowego, jest bezpłatna promocja Emitenta. Towarzyszące emisji publikacje prasowe organizowane przez BOŚ S.A. są reklamą Emitenta oraz podnoszą jego wiarygodność w oczach potencjalnych inwestorów, co może

przynieść dodatkowe wymierne korzyści, takie jak zwiększenie bezpośrednich inwestycji na danym terenie i łatwiejszy dostęp do innych form finansowania.

Duże doświadczenia Banku Ochrony Środowiska S.A. w organizowaniu emisji obligacji komunalnych gwarantuje szybkie i sprawne przeprowadzenie emisji oraz zapewnia efektywne pozyskanie środków.

W ramach organizacji emisji:

– bank zobowiązuje się koordynować całość prac przygotowawczych oraz przygotować wszystkie dokumenty konieczne do przeprowadzenia emisji;

– BOŚ S.A. opracowuje i regularnie udostępnia prasie informacje dotyczące wyemitowanych obligacji oraz inwestycji finansowanej z pozyskanych tą drogą środków, prowadzi też kampanię informacyjną o emisji wśród krajowych inwestorów instytucjonalnych w celu ugruntowania wizerunku Emitenta jako wiarygodnego i wypłacalnego partnera, który także w przyszłości będzie aktywnym uczestnikiem rynku kapitałowego;

– po przeprowadzeniu emisji Bank pełni rolę agenta ds. płatności, dbając w porozumieniu z Emitentem o terminową wypłatę odsetek oraz wykup obligacji;

– bank prowadzi obsługę wykupu obligacji, jak również na zlecenie Emitenta może pośredniczyć w transakcjach wcześniejszego wykupu obligacji na rynku wtórnym;

– po przeprowadzeniu emisji Bank prowadzi rynek wtórny obligacji, zapewniając ich płynność, a inwestorom możliwość sprzedaży przed terminem wykupu.

Bank Ochrony Środowiska S.A. w ciągu 9 lat swojej działalności wyraźnie zaznaczył swoją obecność na mapie ekologicznej Polski. W latach 1991–2000, przekazano do użytkowania ponad 11,6 tys. zadań inwestycyjnych kredytowanych przy udziale kredytów BOŚ S.A. (we współpracy z NFOŚiGW i WFOŚiGW)

W tym samym czasie BOŚ S.A. rozwinął i dostosował do potrzeb klientów formy udostępniania środków na ochronę środowiska oraz wprowadził inne formy wspomagania ekologii, takie jak:

– współpraca międzynarodowa i pozyskiwanie środków zagranicznych na przedsięwzięcia proekologiczne;

– doradztwo z zakresu prawnych, ekonomicznych i technicznych aspektów ochrony środowiska dla zainteresowanych podmiotów;

– obsługa funduszy i organizacji proekologicznych;

– sponsorowanie przedsięwzięć mających na celu podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa;

– udział w organizacjach działających na rzecz ochrony środowiska.

Spośród wymienionych form na szczególną uwagę zasługuje współpraca z jednostkami zagranicznymi w finansowaniu ochrony środowiska. Wyrazem tej współpracy jest obsługa przez BOŚ S.A. grantu przyznanego przez Bank Światowy w ramach Global Environmental Facility. Środki tego funduszu przeznaczone są – w formie dotacji – na inwestycje realizowane w ramach programu „Zamiana ogrzewania węglowego na gazowe w małych i średnich kotłowniach” oraz „Poprawa sprawności energetycznej w nowych budynkach mieszkalnych”.

Również wynikiem współpracy zagranicznej jest umowa z niemieckim bankiem Kreditanstalt Für Wiederaufbau, dotycząca udostępnienie BOŚ S.A. środków KfW (10 mln EURO) w postaci linii kredytowej na inwestycje realizowane przez małe i średnie przedsiębiorstwa oraz spółki gminne. Celem kredytowania mogą być długoterminowe inwestycje w środki trwałe i inwestycje dotyczące infrastruktury komunalnej, która bardzo często wiąże się z ochroną środowiska. Kredyty te są udzielane na korzystnych dla klienta warunkach.

Zbieżność interesów Banku i jednostek samorządu terytorialnego stała się podstawą stale rozszerzającej się współpracy. Zaufały nam zarówno duże gminy miejskie, które w nowej strukturze administracyjnej kraju uzyskały status miast powiatowych, jak i małe i średnie gminy z całego kraju.

Bank Ochrony Środowiska S.A. dokłada wszelkich starań, aby nadal aktywnie współpracować z samorządami wszystkich szczebli, spełniając ich oczekiwania, będąc dla nich doświadczonym partnerem.

Federacja Związków Gmin i Powiatów RP jest największą organizacją samorządu terytorialnego w Polsce – zrzesza prawie 20 regionalnych związków i stowarzyszeń, które skupiają łącznie około 1000 gmin i powiatów. W ramach działalności na rzecz samorządu terytorialnego Federacja prowadzi działalność informacyjną, szkoleniową i wydawniczą. Przygotowuje i opiniuje projekty ustaw oraz innych aktów prawnych związanych z działalnością samorządów. Przedstawiciele Federacji reprezentują stronę samorządową w **Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego**.

W trakcie realizowanego przez Federację **Programu Promocji Reform Ustrojowych Państwa** w latach 1998-1999 zorganizowanych zostało kilkadziesiąt konferencji, szkoleń i seminariów poświęconych kształtowi i zasadom reform ustrojowych i społecznych, które łącznie zgromadziły ponad 20 tysięcy osób. Założyciel i przewodniczący Federacji oraz Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Małopolski Kazimierz Barczyk był współautorem ustawy o samorządzie gminnym z roku 1990 i – jako Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – ustawy o samorządzie powiatowym i wojewódzkim z 1998 r.

Federacja zorganizowała m.in. **I Kongres Samorządów Terytorialnych RP** (jesienią 1997 r.) oraz – w różnych częściach kraju – szereg ogólnopolskich spotkań przedstawicieli regionów i powiatów z całej Polski, nad którymi patronat objęli Marszałek Sejmu i Premier RP. Zorganizowana przez FZGiP RP w grudniu 1998 roku **I Ogólnopolska Konwencja Przewodniczących Rad Gmin, Rad Powiatów i Sejmików Województw** w Sali Obrad Sejmu RP, z udziałem ponad 1500 samorządowców, została przez premiera Jerzego Buzka ogłoszona uroczystą inauguracją działalności samorządu terytorialnego w nowym kształcie.

Federacja reprezentuje polskie samorzady w kontaktach międzynarodowych. Uczestniczy w pracach **Rady Gmin i Regionów Europy** (CEMR – Council of European Municipalities and Regions). Jest m.in. członkiem **ELANET** (European Local Authorities Telematic Network Initiative) – działającej w ramach CEMR europejskiej inicjatywy na rzecz rozwoju sieci informatycznych samorządów lokalnych.

W roku 2000 Federacja zorganizowała m.in. cykl pięciu ogólnopolskich konferencji „**Ochrona środowiska – działalność samorządów terytorialnych w aspekcie integracji z Unią Europejską**” (w Krakowie, Warszawie i Lublinie), **II Forum Turystyki i Sportu Samorządów Terytorialnych RP**, oraz ogólnopolską konferencję „**Bezpieczna Gmina, Powiat, Województwo**” w Sali Kolumnowej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

W październiku 1997 r. z inicjatywy Federacji odbyła się m.in. **I Konferencja Samorządów Terytorialnych Państw Europy Środkowej i Wschodniej**, na której powołano **Forum Współpracy Samorządów Lokalnych Państw Europy Środkowej i Wschodniej**, którego przewodniczącym został Kazimierz Barczyk.

W lipcu 2000 FZGiP RP zorganizowała w Rzymie konferencję „**Samorząd Polski i Włoch w perspektywie integracji europejskiej**” z udziałem przedstawicieli gmin, powiatów i województw z Polski oraz gmin i regionów włoskich oraz pielgrzymkę przedstawicieli samorządów Polski i Europy Środkowej i Wschodniej do Włoch i Watykanu.

Federacja organizuje także pomoc dla Polaków na Wschodzie i współpracuje z organizacjami polonijnymi na całym świecie.

W czerwcu 1999 r. Federacja we współpracy ze **Stowarzyszeniem Gmin i Powiatów Małopolski** (regionalnym członkiem Federacji) uruchomiła działalność Centrum Informacji Europejskiej w Krakowie. Przygotowany przez Federację i Stowarzyszenie projekt działalności Centrum został laureatem Konkursu ogłoszonego przez Komitet Integracji Europejskiej w ramach Programu Informowania Społeczeństwa (PIS). W dniu 20 grudnia 1999 r. ośrodek uzyskał status **Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej – oficjalnego przedstawicielstwa CIE Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej na Województwo Małopolskie**.

Federacja jest wydawcą kwartalnika „**Gazeta Gmin, Powiatów, Województw RP**” (wcześniej: „**Gazeta Powiatów RP**” i „**Gazeta Województw RP**”). We współpracy z **Fundacją Rozwoju Samorządności i Prasy Lokalnej** w latach 1998-2000 wydała prawie **trzydzieści publikacji książkowych** – tematycznych poradników i informatorów dla samorządu terytorialnego. Wszystkie wydawnictwa są bezpłatnie rozprowadzane do gmin, powiatów i województw.

Spis treści:

Kazimierz Barczyk Przewodniczący Federacji Związków Gmin i Powiatów RP, Członek Komitetu Sterującego ISPA <i>Wstęp</i>	3
<i>List Premiera Jerzego Buzka do uczestników konferencji</i>	7
Antoni Tokarczuk Minister Środowiska <i>Rządowe programy ochrony środowiska – współdziałanie z samorządem</i>	9
Tadeusz Bachleda–Curuś Wiceminister Środowiska <i>Fundusz ISPA – wsparcie dla inwestycji ekologicznych samorządów</i>	13
Lech Plotkowski Wiceprezes Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej <i>Priorytety NFOŚ i GW na rok 2001 w ochronie wody, ziemi i powietrza</i>	29
Ryszard Langer Prezes Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji S.A. w Krakowie <i>Czysta woda w aglomeracji krakowskiej. Przykładowe inwestycje – ujęcie wody Zbiornik Dobczyce, oczyszczalnie ścieków „Kujawy”, „Płaszów II”</i>	34
Grzegorz Konopko Dyrektor Biura Wykonawczego Konwencji Klimatycznej NFOŚiGW	
Maciej Sadowski Wicedyrektor BWKK NFOŚiGW <i>Rola i możliwości samorządów gminnych w ochronie powietrza</i>	39
Janusz Kudłacik Burmistrz Miasta Żywiec	
Jerzy Starypan Prezes Spółki „Beskid” w Żywcu <i>Program segregowania i utylizacji odpadów komunalnych na przykładzie spółki 18 gmin Żywiecczyzny</i>	45
Piotr Kownacki Wiceprezes Zarządu Banku Ochrony Środowiska S.A. <i>Doświadczenia Banku Ochrony Środowiska S.A. w finansowaniu inwestycji ekologicznych</i>	54
<i>Federacja Związków Gmin i Powiatów RP</i>	63